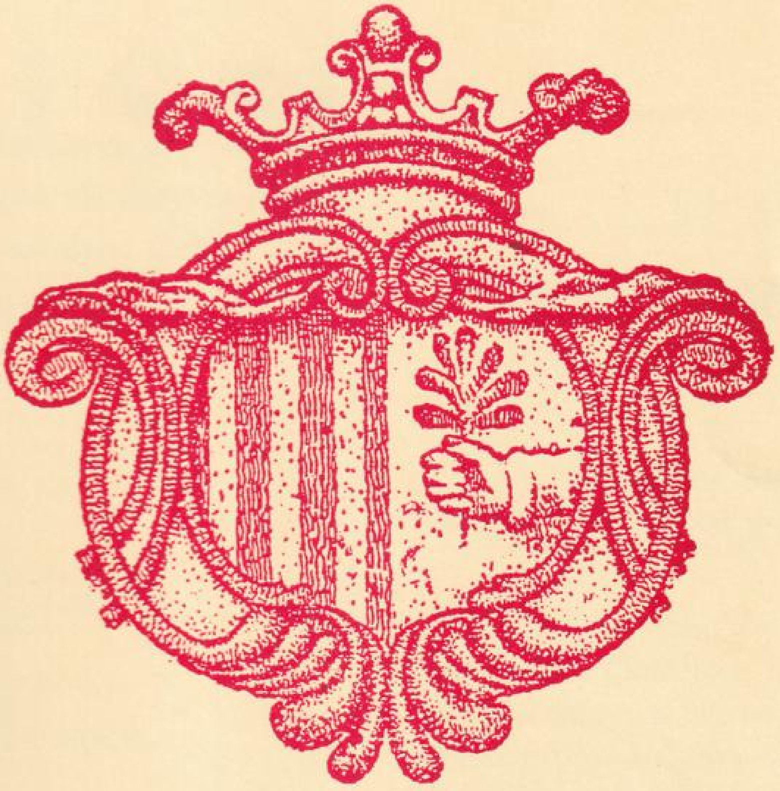

ESTUDIS

RAFAEL SOLER I FONRODONA
Els Llobet, constructors de retaules al Segle XVII

BENET OLIVA I RICÓS
La Capella i el retaule de la concepció del Castell de Vilassar

M. ASSUMPCIÓ ZAPATA I BUXENS
Els Ibora, Salomó i Matas. Les activitats econòmiques d'una unitat familiar (1700-1900)

JOAN BALLESCÀ I PRAT
Records dels vells temps. La societat Iris

MANUEL CUSACHS I CORREDOR
La Coca: Un valuós petit vaixell

RECURSOS

DOCUMENTACIÓ
Manual dels vicaris (IX)

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FULLS/53

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, octubre 1995

FULLS/53
del Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró, octubre 1995

TAULA

- **EDITORIAL** 1
- **ACTUALITAT** 2
- **REMARQUES** 14
- **ESTUDIS**

ELS LLOBET, CONSTRUCTORS DE RETAULES AL SEGLE XVII
Rafael Soler i Fonrodona 15

LA CAPELLA I EL RETAULE DE LA CONCEPCIÓ DEL CASTELL DE VILASSAR
Benet Oliva i Ricós 20

ELS IBORA, SALOMÓ I MATAS. LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES D'UNA UNITAT FAMILIAR (1700-1900)
M. Assumpció Zapata i Buxens 24

RECORDS DELS VELLS TEMPS. LA SOCIETAT IRIS
Joan Ballescà i Prat 28

LA COCA: UN VALUÓS PETIT VAIXELL
Manuel Cusachs i Corredor 31

- **RECURSOS** 34
- **DOCUMENTACIÓ** 35
- **DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA** 39

Portada: Escut de la ciutat de Mataró. Era situat al capdamunt de l'orgue vell de Santa Maria, construït el 1782 i destruït el 1936. Dibuix de Marià Ribas i Bertran. Extret de l'article *L'escut de Mataró*, "Pensament Marià de la Costa de Llevant", núm. 1.000, 7 de setembre de 1927.

Edita: **MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA**
Centre d'Estudis Locals de Mataró.
Director: Manuel Salicrú i Puig.
Beata Maria, 3
Tel. 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
Composició i impressió:
Copisteria Castellà-c/Pujol, 40 - 08301 MATARÓ
Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN* 0212-9248

L'Equip del Museu Arxiu de Santa Maria no es responsabilitza necessàriament de l'opinió que expressen els articles signats.

Amb la col·laboració del
SERVEI D'ARXIUS DEL DEPARTAMENT DE CULTURA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA
i del
PATRONAT MUNICIPAL DE CULTURA DE MATARÓ

EDITORIAL

CINQUANTA ANYS DEL MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA

El dia 2 de febrer de 1946, diada de la Mare de Déu Candelera, titular de la Parròquia de Santa Maria, s'inaugurava oficialment el Museu Arxiu Històric Arxiprestal de Santa Maria, promogut per l'Obra de Sant Francesc, i fet realitat pel seu primer director Lluís Ferrer i Clariana, d'acord amb l'aleshores rector Mn. Antolí Vancell i Roca. Era instal·lat a l'antiga Sala de l'Arxiu de la Comunitat de Preveres, situada sobre la Sagristia de la Basílica.

El febrer vinent, per tant, farà cinquanta anys, i l'Equip que gestiona actualment el Museu Arxiu es proposa de commemorar l'efemèride.

En primer lloc, per recordar les persones que varen fer possible la institució i varen assegurar la seva continuïtat. I després per analitzar i valorar la seva petita història i poder establir les bases de futures actuacions.

A part de tot això, entre els diversos actes a organitzar, l'Equip del Museu Arxiu preveu d'inaugurar el propvinent any 1996 la nova Sala de Síntesi del museu, que quedarà instal·lada precisament a l'antiga Sala de l'Arxiu de la Comunitat de Preveres, el mateix lloc que, cinquanta anys abans, va veure el naixement de la institució.

Continuïtat i renovació, una bona manera de ressaltar l'efemèride.

ACTUALITAT

MARIÀ RIBAS I BERTRAN, CREU DE SANT JORDI

El Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya, en sessió tinguda el primer d'agost de l'actual, va atorgar la Creu de Sant Jordi a l'eminent arqueòleg i historiador mataroní Marià Ribas i Bertran.

La concessió de la Creu havia estat sol·licitada pel Museu Arxiu de Santa Maria, comptant amb l'adhesió de l'Honorable Conseller d'Indústria, del president del Consell Comarcal del Maresme, de l'alcalde de Mataró, de tots els grups municipals mataronins, de la pràctica totalitat de les institucions de la ciutat, d'importants personalitats i d'un gran nombre de ciutadans.

La distinció representa el reconeixement de la màxima institució del País per la feina realitzada per Marià Ribas i Bertran. Perquè des de la seva primera joventut mai no ha parat de treballar i avui, als seus noranta-tres anys, sortosament, encara és en actiu.

Els dos museus mataronins, el Museu Comarcal del Maresme i el Museu Arxiu de Santa Maria, han organitzat un sopar d'homenatge, que tindrà lloc el proper divendres dia 3 de novembre al restaurant Can Bruguera, al qual són convidats amics, companys i col·laboradors.

El senyor Marià Ribas i Bertran ens ha tramès unes notes que transcrivim tot seguit.

Amic Manel Salicrú,

A causa del meu estat em veig impossibilitat de correspondre com mereixen a les felicitacions i adhesions per la distinció que em fan de condecorar-me amb la Creu de Sant Jordi; per tant demano, si és possible, publicar els adjunts fulls al Butlletí del Museu Arxiu de Santa Maria, que això m'alleugerirà extraordinàriament.

Amic de sempre

Marià Ribas

Agraïment sincer

La meva ànima està totalment vinculada a aquesta nostra i històrica ciutat de Mataró, en la qual vaig obrir els ulls per primera vegada a la clara llum de la Plaça Gran, i en la qual, més tard, essent encara molt jove, vaig començar a conviure amb l'ombra dels remots records deixats per moltes generacions passades, que m'intimaren a la meditació i a un dolç recolliment que en el futur havia de fructificar.

Així començà a florir la meva vida, i vaig iniciar els primers estudis sobre història i arqueologia i les primeres publicacions, estudis i publicacions que mai no he interromput i que he anat ampliant fins arribar a l'edat madura en què em trobo.

Actualment, retirat per jubilació, però actiu, continuo vivint la pau d'aquesta antiga ciutat, tan plena de records i detalls empapats d'antigor que avui encara em fan vibrar d'emoció.

Dintre el límit d'aquestes ratlles no sabria què més afegir, digne dels meus afanys i preocupacions, resumits a la proporció de les pròpies forces.

És cert que he passat una llarga vida consagrada amb especial plaer al dibuix com a professió, i a l'arqueologia, alternada amb la història, com a vocació, sense parar mai de treballar. Potser per això els meus estimats amics del Museu Arxiu de Santa Maria, coneixedors de la meva extensa obra, van dirigir una sol·licitud al Molt Honorable senyor President de la Generalitat de Catalunya, acompanyada de nombroses adhesions d'institucions i d'amics, perquè em fos concedida la Creu de Sant Jordi en agraïment a l'extensa obra desenvolupada a favor de Mataró i Catalunya.

Van passar dies, però el de vigília de la festa de les Santes, Patrones de Mataró, el conseller de Cultura de la Generalitat em va

felicitar anticipadament per ésser jo un dels afortunats amb la distinció de rebre l'esmentada condecoració.

Més tard vaig rebre un escrit del mateix Honorable senyor Conseller de Cultura que diu textualment:

«En nom del Molt Honorable Sr. Jordi Pujol, President de la Generalitat de Catalunya, i en el meu propi, em plau de fer-vos avinent que el Govern de la Generalitat ha acordat, en la reunió tinguda el proppassat 1 d'agost, de condecorar-vos amb la Creu de Sant Jordi.

M'és grat, doncs, manifestar-vos la meva més cordial felicitació».

Recentment m'han informat per telèfon que el dia de la imposició oficial de la Creu de Sant Jordi s'efectuarà el dia 17 d'octubre.

En vista de tot això, no m'és possible d'atendre particularment les felicitacions rebudes i les moltes adhesions. Per tant, demano a la direcció de *FULLS* del Museu Arxiu de Santa Maria de fer constar el meu fervorós agraïment als meus amics i coneguts que amb franca i agradable salutació m'han felicitat i s'han adherit a la referida sol·licitud.

Marià Ribas

Marià Ribas i Bertran, el 22 de juliol de l'actual, en la inauguració de l'exposició *«Les Santes. Estampes i papers»*, conversant amb la Sra. Carmina Benito, consellera de Cultura, i amb Manel Salicrú, director del Museu Arxiu. Fotografia M. Sala. MASMM.

NOTÍCIA BIOGRÀFICA

23 juny 1902

- Neix a Mataró, a la casa núm. 2 de la plaça Gran. La seva família regenta una xocolateria. El seu pare, Ramon Ribas, és professor de dibuix.

- Estudis d'ensenyament primari i de comerç al Col·legi de Santa Anna dels escolapis.

- Assistència a les classes de dibuix, pintura i modelat a l'Escola d'Arts i Oficis de Mataró.

- Entra a treballar d'aprenent a la foneria i taller de maquinària Klein. Exerceix de delineant.

1919

- A requeriment de l'arquitecte mataroní Josep Goday i Casals, ingressa com a delineant al Servei d'Arquitectura del Negociat de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

- Fa amistat i treballa amb Joaquim M. de Nadal, Lluís Nicolau d'Olwer, Ignasi Iglésies, Manuel Ainaud, Ventura Gassol i l'arquitecte Adolf Florensa.

- Col·labora amb Agustí Duran i Sanpere, director de l'Arxiu Municipal Històric de Barcelona, en les excavacions arqueològiques de la muralla romana, plaça del Rei, carrer dels comtes de Barcelona, dessota el Tinell, plaça de la Catedral...

- El mataroní Josep Puig i Cadafalch, aleshores president de la Mancomunitat, li fa conèixer el Dr. Pere Bosch i Gimpera. A l'Institut d'Estudis Catalans el Dr. Bosch i Gimpera i els Srs. Josep Colomines, Josep de C. Serra i Ràfols i Albert del Castillo, l'introdueixen sòlidament en el camp de l'arqueologia.

- Primeres recerques a Mataró.

1923

- Quan s'esdevé l'adveniment de la Dictadura és cessat en el seu treball a l'Ajuntament, però de seguida, cridat per l'arquitecte Jeroni Martorell, ingressarà al Servei de Catalogació i Conservació de Monuments Històrics de la Diputació, on treballarà fins a la seva jubilació.

1930

- Constituït el Patronat per a la restauració del Monestir de Santa Maria de Poblet estudia, fa l'aixecament dels plànols i interpreta tot el conjunt dels edificis monàstics.

- Les làmines, acolorides, varen ésser publicades a Mataró per l'impressor Sr. Antoni Marfà, en una magnífica edició de bibliòfil (1935).

1933-34

- Publica dues obres importants a Mataró, *Notes històriques de Mata* i *Origen i fets històrics de Mataró.*

1935

- Excava la vil·la romana de can Rafart, quan es du a terme la construcció del camp de futbol de l'Iluro.

1936

- Actua en múltiples tasques de salvament i documentació en els edificis religiosos mataronins afectats o destruïts durant els fets revolucionaris, ajudat per l'alcalde de Mataró Salvador Cruxent i pel Sr. Julià Gual i Masoller, que durant els primers moments l'hagué d'alliberar de situacions compromeses. Té com a col·laborador el també historiador mataroní Lluís Ferrer i Clariana.

1947

- És nomenat president de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu Municipal de Mataró. La secció, creada a proposta del Sr. Jaume de Torres i Profitós, incorporava entre altres els Srs. Jesús Illa i París, Jaume Lladó i Font, Esteve Albert i Corp, Lluís Ferrer i Clariana, Jordi Arenas i Santiago Martínez i Saurí. La secció edita entre els anys 1948 i 1950 un butlletí, ciclostilat, en català.

1948

- És nomenat comissari d'Extraccions Arqueològiques de Mataró per la *Dirección General de Bellas Artes.*

- Realitza les excavacions de la vil·la romana de can Sans a Llavaneres, de les places Xica i de Sant Salvador, del Fossar Xic.

1949

- Guanya el premi Rubió i Lluch de l'Institut d'Estudis Catalans amb l'obra *El poblament d'Ilduro.*

1959

- Conjuntament amb un grup de col·laboradors benèvols, Jaume Ambròs, Jaume Soler, Josep Lloansí, Joan Bonamusa, Joan Parera, Jaume Turà, Rafael Estevan, Robert Lleonart, Josep Garrido, i molts d'altres, integrats a la Secció Arqueològica del Museu Municipal de Mataró, treballa al poblat ibèric de Burriac, fa tasques de salvament a can Xammar de Mataró, i descobreix i excava la molt important vil·la romana de la Torre Llauder.

- Treballant al costat de l'arquitecte Jeroni Martorell, que, a més de dirigir el Servei de Conservació i Restauració de Monuments de la Diputació de Barcelona, dirigia també la Quarta Zona de la Dirección General de Bellas Artes, territori que comprenia Catalunya, el País Valencià i les Illes, participa en les restauracions de l'edifici de la Llotja de Ciutat de Mallorca i d'una part del teatre romà de Sagunt, i intervé en el descobriment de la cripta del monestir de Sant Pere de Rodes i en la realització del Passeig Arqueològic de la Falsa Draga de Tarragona. En aquesta ocasió fa amistat amb el professor alemany Dr. Adolf Schulten.

- Al Servei de Conservació i Restauració de Monuments de la Diputació col·labora en les excavacions que, de manera paral·lela a les restauracions es fan a l'església d'Obiols, a Sant Quirze de Pedret, al monestir de Lluçà, a Sant Jaume de Frontanyà, a Oristà, a Gallecs, a Santa Coloma de Marata, i, sobretot, a Santa Maria de Mar, a Barcelona, on excava tot el presbiteri.

- Jubilat de la Diputació, havent obtingut el Diploma d'Arqueologia Hispànica, i seguint el consell del Dr. Lluís Pericot, es posa a treballar al costat del Dr. Joan Maluquer de Motes i del Dr. Pere de Palol, de l'Institut d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona. I participa molt concretament en les campanyes d'excavació de la ciutat romana de Clúnia, prop de Burgos, al costat del Dr. Pere de Palol.

1963

Guanya el Premi Iluro convocat per la Caixa d'Estalvis Laietana de Mataró, amb l'obra *Els orígens de Mataró.*

1975

L'Ajuntament de Mataró el nomena Membre d'Honor del Patronat del Museu Municipal.

1981

L'Ajuntament de Mataró i els dos museus mataronins, Museu Comarcal del Maresme i Museu Arxiu de Santa Maria, li dediquen un homenatge ciutadà. Marià Ribas i Bertran té aleshores setanta-nou anys.

1982

Amb motiu dels seus vuitanta anys edita el llibre *La vil·la romana de Figuera Major. Records llunyans*, en el qual recorda la seva introducció al camí de l'arqueologia, i en fa ofrena als seus amics.

1992

Coincidint amb els seus noranta anys, conjuntament amb el Museu Arxiu de Santa Maria publica *Íntims records d'infància. Visions de la Plaça Gran de Mataró (1900-1910).*

1995

- L'Aixernador reedita dues obres seves de joventut, *Orígens i fets històrics de Mataró* i *Notes històriques de Mata.*

- El Govern de la Generalitat de Catalunya li atorga la Creu de Sant Jordi.

- Complerts els noranta-tres anys Marià Ribas i Bertran continua treballant en els camps de la història i de l'arqueologia. És el mestre venerable dels arqueòlegs i historiadors mataronins.

- És membre corresponent de la Fundació Bosch i Cardellach de Sabadell i de l'Institut Arqueològic Alemany de Berlín.

BIBLIOGRAFIA

«Notes d'art: Marian Fortuny». *Pensament Marià de la Costa de Llevant,* 7 juliol 1922.

«Menudències del ferro». *Diari de Mataró,* 2 gener 1925.

«La pintura gòtica sobre taula, a Catalunya en els segles XIV-XV». *Diari de Mataró,* 14 gener 1925.

«En Salvador Gurri i la seva obra a Mataró». *Diari de Mataró,* 20 gener 1925.

«Antics ferros artístics catalans». *Diari de Mataró,* 20 i 21 febrer 1925.

«Dues arquetes mataronines». *Diari de Mataró* - Extraordinari Setmana Santa, 9 abril 1925.

«Les antigues creus d'argenteria catalanes, i la de Santa Maria de Mataró». *Diari de Mataró,* 2 i 4 maig 1925.

«Art Rupestre». *Diari de Mataró,* 28 maig 1925.

«Assíria». *Diari de Mataró,* 4 juny 1925.

«L'art del teixit en les primeres èpoques». *Diari de Mataró,* 7 juliol 1925.

«Fonament de les sèries, estils i influències de l'art en la Península Ibèrica». *Diari de Mataró,* 13 juliol 1925.

«Periodisme català». *Diari de Mataró,* 14 juliol 1925.

«Pere Pau Montanya i Llanes i els quadres de les Santes». *Diari de Mataró* - Extraordinari de la Festa Major, 1925.

«Coses de casa». *La Veu de Catalunya,* 28 juliol 1925.

«Un retaule del Monestir de Banyoles, atribuït a l'escola flamenca». *Diari de Mataró,* 8 agost 1925.

«En Marià Brugués i la terrisa mataronina». *Diari de Mataró,* 30 octubre 1925.

«Diverses notícies de divulgació històriques i arqueològiques». *Bloc mataroní,* 1926.

«Sobre una làpida de la capella de Sant Pere de Clarà». *Diari de Mataró,* 12 febrer 1926.

«Les cèlebres pintures dels Dolors per Antoni Viladomat. Mataró». *La Veu de Catalunya,* 25 juliol 1926.

«Un Sant Crist de l'Amadeu». *Diari de Mataró* - Extraordinari de Setmana Santa, 1926.

«L'art i l'ambient». *Diari de Mataró,* 17 desembre 1926.

«L'escut de Mataró». *Pensament Marià de la Costa de Llevant,* 7 setembre 1927.

«La primitiva església de Santa Maria de Mataró». *Diari de Mataró* (en diversos números), 1927.

«La Basílica de Santa Maria». *Pensament Marià de la Costa de Llevant* (extraordinari), 13 maig 1928.

«Exposició Mariana - Pintura». *Diari de Mataró,* 21 maig 1928.

«Vidres pintats». *Diari de Mataró,* 26 maig 1928.

«Topografia ibèrica i romana de la nostra comarca». *Diari de Mataró,* 26 juliol 1928.

«L'estudi de les èpoques pre-romanes d'Iluro». *Pensament Marià de la Costa de Llevant,* 24 juliol 1929.

«La civilització ibèrica de la comarca mataronina segons les troballes». *Diari de Mataró,* 26 juliol 1929.

«Una carta geogràfica de Mataró». *Diari de Mataró,* 5 agost 1929.

«El poblat ibèric de Burriac». *Butlletí de l'Agrupació Científico-Excursionista,* núm. 14. Mataró, octubre 1929.

«Les antigues construccions benedictines de Mataró». *Almanac Marià Benedictí de Montserrat,* 1930.

«Troballa eneolítica en Mataró (can Marchal)». *La Veu de Catalunya,* 6 gener 1930.

«La popularitat de Sant Benet». *Pensament Marià de la Costa de Llevant,* 21 març 1930.

«Maneres de restaurar». *Diari de Mataró,* 9 maig 1930.

«Projecte d'altar i cimbori per al Monestir de Sant Benet». *Pensament Marià de la Costa de Llevant,* 24 juliol 1930.

«Les Santes, segons els artistes Gurri i Montanya». *El Correo Catalán,* 27 juliol 1930.

«El temple romà d'Iluro». *La Paraula Cristiana,* any VI, núm. 72. Barcelona, desembre 1930.

«Nou altar i cimbori per al monestir de Sant Benet de Mataró». *Almanac Marià Benedictí de Montserrat* per a l'any 1931.

«Els vasos hallstàttics d'Argentona». *Butlletí del Círcol Catòlic d'Obrers.* Agrupació Científico-Excursionista, núm. 16. Mataró, 1931.

«La Diada de Sant Jordi al Palau de la Generalitat». *Diari de Mataró,* 23 abril 1931.

«La restauració de la capella i retaule del Roser». *Diari de Mataró,* 6 maig 1931.

«El poblat ibèric de Burriac i la seva necròpolis». *Foment d'Estudis del Maresme,* Mataró 1931.

«El nom d'un carrer». *Pensament Marià de la Costa de Llevant,* 26 juny 1931.

«Les nostres masies». *Diari de Mataró,* 25 juliol 1931.

«La capella de Sant Cristòfor del veïnat del Sant Crist. Una església mossàrab al Maresme». *Diari de Mataró,* Almanac de 1932.

«La necròpolis de Vilassar de Mar». *La Paraula Cristiana,* any VIII, núm. 88. Barcelona, abril 1932.

«El poblat ibèric de 'Turó de Castellar'» (terme d'Arenys de Mar)». *Diari de Mataró,* 27 juliol 1932.

«Coses de Nadal». *Diari de Mataró*, 24 desembre 1932.

«Els Pessebres del Concurs d'aquest any». *Diari de Mataró*, 10 gener 1933.

«La romana Iluro». *La Paraula Cristiana*. Barcelona, febrer 1933.

«L'Abat Dorda a Barcelona». *Diari de Mataró*, 13 abril 1933.

Notes històriques de Mata. Editorial La Hormiga de Oro. Barcelona 1933.

«Un manuscrit inèdit referent a les Santes». *Diari de Mataró* - Extraordinari de les Santes, 1933.

«Sant Martí de Mata». *Diari de Mataró*, 11 novembre 1933.

«Sant Martí de Mata». Agrupació Científico-Excursionista (C.C.O.). I Aplec a Sant Martí de Mata, 11 i 12 novembre 1933.

Orígens i fets històrics de Mataró. Impremta Minerva, Mataró 1934.

«Un forn de gerrer d'Iluro». *Diari de Mataró*, 19 maig 1934.

«Coses que passen a la història». *Diari de Mataró* - Extraordinari de les Santes, 1934.

«L'Abat Dorda a Barcelona». *Diari de Mataró* - Extraordinari de Setmana Santa, 1934.

«La restauració del retaule Major de Sant Josep». *Diari de Mataró*, 6 desembre 1934.

Dos convents mataronins desapareguts l'any 1835. Edició de bibliòfil de 20 exemplars. Impremta Minerva, Mataró 1935

«El Cardenal Pasqual d'Aragó al Monestir de Poblet». *Diari de Mataró*, 18 abril 1935.

Poblet en 1830. Reconstrucció gràfica amb text d'Eduard Toda. Edició de bibliòfil a càrrec d'Antoni Marfà. Impremta Minerva de Mataró.

El Cardenal Pascual de Aragón en el Monasterio de Poblet. La Hormiga de Oro, 9 maig 1935.

«Per la 'Galeria de mataronins il·lustres'». *Diari de Mataró*, 27 maig 1935.

«La Festa de les Santes de l'any 1799». *Diari de Mataró* - Extraordinari de Festa Major, 1935.

«La desaparició de dos convents mataronins l'any 1835». *Diari de Mataró* - Extraordinari de Festa Major, 1935.

«Les relíquies de les Santes Juliana i Semproniana i la seva entrada definitiva a Mataró, l'any 1835». *Diari de Mataró* - Extraordinari de Festa Major, 1935.

«Les troballes romanes del camp de l'Iluro». Col·laboració amb Francesc Prat i Puig. *Diari de Mataró* - Extraordinari de Nadal, 1935.

«Les capelles i ermites mataronines. Sant Martí i Sant Miquel de Mata». *Pensament Marià de la Costa de Llevant*, 10 maig 1936.

«Mataró arqueològic». IV Fira Comercial de Mataró. Programa Oficial. 1936.

«Les revoltes a Mataró». *Llibertat* - Extraordinari, 1 gener 1937.

«Mataró y sus Santas». *Diari de Mataró* - Extraordinari de les Santes, 1939.

«Origen de los Gigantes». *Mataró* - Extraordinari Fires, 1940.

«Resumen histórico de la vida marítima mataronesa». *Mataró*, 26 juliol 1940.

«La antigua indústria vidriera». *Mataró*. 28 agost 1940.

«Los monjes en Poblet». *Mataró*. 4 setembre 1940.

«La Cruz de la Rambla». *Mataró*. 25 setembre 1940.

«La Casa Museo». *Mataró*. 2 novembre 1940.

«El Santo Cristo 'd'En Tarascó'». *Mataró*. 25 novembre 1940.

«Los pesebres mataroneses». *Mataró*. Nadal 1940.

«La destrucción del tesoro artístico mataronés». *Mataró*, 25 gener 1941.

«El Crucifijo 'd'En Mascaró'». *Mataró*. 20 febrer 1941.

«El Santo Cristo 'd'En Boet'». *Mataró*. 18 març 1941.

«Crucifijos mataroneses». *Mataró*. 9 abril 1941.

«D. Eduardo Toda Güell y el Monasterio de Poblet». *Mataró*. 29 abril 1941.

«Los Crucifijos mataroneses». *Mataró*. 10 maig 1941.

«D. José M. Pellicer de Dou y Pagés». *Mataró* - Extraordinari Fira, 1941.

«Esbozo de la sucesiva transformación de Mataró». *Mataró*, 24 març 1942.

«Mataró en el siglo XVIII». *Mataró*. 26 juliol 1943.

«Las excavaciones arqueológicas en Mataró». *Mataró*. 29 febrer 1944.

«Antonio Viladomat y los lienzos de la Capilla de los Dolores». *La Capilla de los Dolores de la Basílica Parroquial de Santa Maria de Mataró* (S'han fet diverses edicions). Mataró 1945.

«Pòrtic». ***Museu***. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, 1948.

«Una cova hallstàttica a Sant Andreu de Llavaneres». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 9, 1948.

«Influències artístiques a Ilduro. Troballa d'una escultura». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 15, 1948.

«Descobriment d'una sepultura ibèrica». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 17, 1948.

«La ceràmica grega en el poblat d'Ilduro». Museu. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de *Mataró*, p. 30, 1948.

«Meditant sobre un article del Sr. A. del Castillo». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 36, 1948.

«Les excavacions de la Plaça Xica i de la Plaça del Beat Salvador». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 45, 1948.

«Les comunicacions romanes d'Iluro». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia de Museu de Mataró, p. 67, 1948.

«Notes de la Història del Museu de Mataró» *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 91, 1948

«El nuevo Retablo Mayor de la Basílica de Santa Maria». *Parroquia, suplemento de la Hoja Parroquial*. Mataró, juliol-agost de 1948.

«Episodios de la vida mataronesa y la vida marinera». *Mataró* - Extraordinari de Setmana Santa, 1949.

«Els vidres romans d'Iluro». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 2, 1949.

«Els senyals heràldics de la ciutat de Mataró». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 29, 1949.

«La vil·la romana de can Sans a Sant Andreu de Llavaneres». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 52, 1949.

«El problema de la ceràmica de tipus hallstàttic en el poblat d'Ilduro». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 91, 1949.

«Breu historial de la Comunitat i Rectors del temple parroquial de Santa Maria de Mataró». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 101, 1949.

«Las actividades, la Comisaría Local o Excavaciones Arqueológicas». *Mataró*. 29 octubre 1949.

«Els altars del temple gòtic de Santa Maria de Mataró i benifets dels mateixos». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 139, 1949.

«El retaule major del temple parroquial de Mataró». *Miscel·lània Puig i Cadafalch*. Barcelona. Institut d'Estudis Catalans, 1947-1951.

«Origen remoto de la Capilla de Santa Margarita de Cabrera». *Estrella de Burriac*. Cabrera de Mar, 1 abril 1951.

«Los hierros mataroneses y el gremio del Arte del Fuego». *Mataró*. 12 maig 1951.

«L'antic temple parroquial de Santa Maria de Mataró». *Museu*. Butlletí de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, p. 6, 1950.

El poblament d'Ilduro. Estudi arqueològic i topogràfic des dels temps prehistòrics fins a la destrucció d'Iluro. Premi Rubió i Lluch 1949 de la Societat Catalana d'Estudis Històrics. Institut d'Estudis Catalans. Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, XII. Barcelona, 1952.

La Capilla de los Dolores de la Basílica Parroquial de Santa Maria de Mataró. 21 maig 1952. Posteriorment va ferse una edició (sense data) amb el títol *La Pasión de Cristo y los Dolores de su Santísima Madre en los lienzos de Antonio Viladomat de la Capilla de los Dolores de la Basílica Parroquial de Santa Maria de Mataró.*

«Pasado y futuro de Mataró». *Mataró*. 4 novembre 1952.

«Descubrimientos arqueológicos en la capilla de San Jaime de Traià». *Mataró*. 12 gener 1954.

«Se identifica la Via Augusta». *Mataró*. 26 juliol 1954.

«La Via Augusta en el territorio de Iluro». *Mataró*. 6 abril 1955.

«La columna miliaria de la Via Augusta». *Mataró*. 18 agost 1955.

«Sucesivas transformaciones en Mataró y sus valores artísticos e históricos dignos de tenerse en cuenta en posibles reformas». *Mataró* - Número Extraordinari, 13 gener 1956.

«Fundació del Col·legi de Lourdes». *Mataró*. 9 maig 1956.

«Iglesia de San Cugat y San Jaime de Traià, Iglesia de San Martín de Mata y descubrimientos prehistóricos en Canyamars». Comunicació a la *VIII Reunión de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Barcelona* celebrada a Badalona el 23 octubre 1955. Madrid, 1956.

«Las excavaciones de la Plaza del Fossar Xic». *Mataró*, 24 agost 1957.

«Mitra tuvo culto en Iluro». *Diario de Barcelona*, 8 gener 1958.

«Sobre el culto a Mitra en Iluro». *Diario de Barcelona*, 17 gener 1958.

«Recientes descubrimientos en la necrópolis cristiana de Iluro». *Mataró*, 26 abril 1958.

«Nuevos descubrimientos en la necrópolis romana de Iluro». *Diario de Barcelona*, 21 juny 1958.

«Primeros datos sobre el cristianismo de Iluro». *Mataró*, 26 juliol 1958.

«Etapa final de unas excavaciones de Iluro». *Diario de Barcelona*, 31 octubre 1958.

«La capella pre-romànica de Sant Cristòfor de Cabrils». Col·laboració amb Lluís Ferrer i Clariana. Edició *Obra de Sant Francesc*. Impremta Minerva. Mataró 1960.

«Excavació de la Necròpolis Cristiana d'Iluro». *Revista di Archaeologia Cristiana*. Roma, núms. 1-2, 1960. (Traduït a l'italià per G. Junyent i Rafart).

«Hallazgos de silos ibéricos en Burriac (Cabrera de Mar)». Col·laboració amb Ricardo Martín Tobias. *Ampurias*. Revista de prehistoria, arqueología y etnología. Diputación Provincial de Barcelona, XXII-XXIII. 1960-1961.

«La Vía Augusta en el Maresme». *Montaña*, Centre Excursionista de Catalunya, 1961.

«Descobriment d'una vil·la romana a Mataró». *Serra d'Or*. 2a. època. Any III, núm. 6, juny 1961.

«Excavación de una lujosa villa romana de Iluro. El descubrimiento arqueológico de la Torre Llauder». *Mataró*, 3 juny 1961.

«Excavación de una villa romana en Mataró». *El Noticiero Universal*, 26 juliol 1961.

«Ultimos descubrimientos en las excavaciones de la Villa romana de la Torre Llauder». *Mataró*, 12 agost 1961.

«La casa-museo de Mataró». *San Jorge*. Revista trimestral de la Diputación de Barcelona, núm. 44. Barcelona, octubre 1961.

«Hallazgo arqueológico en la Urbanización Peramàs». *Actividades de la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Mataró*, 30 novembre 1961.

«Monuments Històrico-Artístics i bells paratges del Maresme». Col·laboració amb Lluís Ferrer i Clariana. Edició *Obra de Sant Francesc*. Mataró, 1963. (Versions catalana, castellana i francesa).

«La villa romana de la Torre Llauder de Mataró». *Excavaciones arqueológicas de España*, núm. 47. Madrid 1963.

«Los hipogeos anhistóricos en Cataluña». Col·laboració amb Lluís Balaguer i Sabaté. *Chthonia. Publication semestrielle du Centre International de Recherches Anhistoriques* núm. 1. Editorial Herder, Barcelona 1963.

«Descubrimiento de una villa romana en la finca Torre Llauder de Mataró». *Noticiario Arqueológico Hispánico*. Tom. VII, pàg. 206-208. Madrid 1963.

Els orígens de Mataró. Premi Iluro, 1963. Editat per la Caixa d'Estalvis Laietana de Mataró. Mataró 1964.

«Consideraciones sobre el viejo Mataró». *Mataró*, 23 maig 1964.

«Excavación de una piscina en la Villa romana de Torre Llauder». *Actividades de la Caja de Ahorros de Mataró*, 31 maig 1964.

«Las termas de la Villa romana de la Torre Llauder». *Actividades de la Caja de Ahorros de Mataró*, 30 novembre 1964.

«Los hipogeos de Mataró (últimos descubrimientos)». *Chthonia. Publication semestrielle du Centre de Recherches Anhistoriques* núm. 3. Editorial Herder. Barcelona 1964.

«El poblado ibérico de Ilduro». *Excavaciones Arqueológicas en España*, 30. Ministerio de Educación Nacional. Dirección General de Bellas Artes, Servicio Nacional de Excavaciones Arqueológicas. Madrid 1964.

«Excavación de un edificio romano en la calle de la Palma». *Mataró*, 26 juliol 1965.

«Excavación de un edificio romano en la calle de la Palma». *Actividades de la Caja de Ahorros de Mataró*, 31 març 1965.

«Resumen histórico del Museo Municipal». *Mataró*. 1965.

«Labor realizada en el Poblado Ibérico emplazado en la montaña de Burriach». *Noticiario Arqueológico Hispánico*, VII. Cuadernos 1-3, 1963. Ministerio de Educación Nacional. Dirección General de Bellas Artes. Madrid 1965.

«Cerámica romana vidriada en Mataró». *Pyrenae*. Instituto de Arqueología y Prehistoria. Universidad de Barcelona, núm. 1. Barcelona 1965.

«Descubrimiento de una villa romana en la finca Torre Llauder de Mataró». *Noticiario Arqueológico Hispánico*, vol. VII. Cuadernos 1-3. Ministerio de Educación Nacional. Dirección General de Bellas Artes. Madrid 1965.

«La villa romana de la Torre Llauder de Mataró, Monumento Histórico-Artístico». *Excavaciones Arqueológicas en España*, 47. Ministerio de Educación Nacional. Dirección General de Bellas Artes, Servicio Nacional de Excavaciones Arqueológicas. Madrid 1966.

«Necrópolis romana en la basílica de Santa Maria del Mar de Barcelona». *1ª Reunión Nacional de Arqueología Paleocristiana*. Actas. Vitoria 1966.

«Los hipogeos de Mataró». *Mataró*. 26 juliol 1966.

«Descubrimiento de restos de un edificio de la ciudad romana Iluro (Mataró)». *Pyrenae*. Instituto de Arqueología y Prehistoria. Universidad de Barcelona. Núm. 2, Barcelona 1966.

«Excavación de un silo ibérico». *Ampurias*. Revista de prehistoria, arqueología y etnología. Diputación Provincial de Barcelona, XXVIII. 1966.

«Actividad arqueológica actual». *Mataró*. 23 març 1967.

«Una necrópolis romana en la basílica de Santa Maria del Mar de Barcelona». *Ampurias*. Revista de prehistoria, arqueología y etnología. Diputación Provincial de Barcelona. Instituto de Prehistoria y Arqueología. Barcelona 1967.

«Excavació d'un edifici romà d'Iluro». *Butlletí de l'Agrupació Científico-Excursionista*, juliol-agost-setembre 1967.

«La torre romana de 'les Gunyoles' en Avinyonet». *Ampurias*. Revista de prehistoria, arqueología y etnología. Diputación Provincial de Barcelona. Instituto de Prehistoria y Arqueología. Barcelona 1967.

«Descubrimiento de yacimientos romanos en la autopista de Barcelona a Mataró». *Mataró*, 16 gener 1968.

Descubrimiento de una necrópolis romana en la Basílica de Santa Maria del Mar. Ayuntamiento de Barcelona. Museo de Historia de la Ciudad. Seminario de investigación. Núm. XII. Barcelona 1968.

«Desaparición de un suntuoso edificio romano de Iluro (Mataró)». *Montaña*. Centre Excursionista de Catalunya. Año XXI. Núm. 116. Barcelona juliol-agost 1968.

«Gaio Mario Emiliano en Barcino y en Iluro». *Mataró*, 26 juliol 1968.

«Las supuestas pinturas prehistóricas del Vecindario de Cirera». *Mataró*, 16 gener 1969.

«Los hallazgos arqueológicos de Mataró». (Cartes a *La Vanguardia*) *La Vanguardia Española*, 5 febrer 1969.

«Hallazgos en la necrópolis ibérica de Cabrera de Mar. Se han descubierto cuatro tumbas de los años 375-350 a JC». Col·laboració amb Josep Barberà. *La Vanguardia Española*, 12 abril 1969.

«Les vil·les romanes d'Iluro». *Butlletí de l'Agrupació Científico Excursionista*, abril-maig-juny 1969.

«Descubrimiento de nuevas sepulturas de la necrópolis romana de Iluro (Mataró)». *Ampurias*. Revista de prehistoria, arqueología y etnología. Diputación Provincial de Barcelona. Instituto de Prehistoria y Arqueología. Barcelona 1969-1970.

«Villa Romana Torre Llauder». Carta al director del periòdic. *Mataró*, 7 març 1970.

«La excavación arqueológica de la villa romana de la Torre Llauder de Mataró». *Información arqueológica*. Revista de l'Institut de Prehistòria i Arqueologia de la Diputació Provincial de Barcelona, gener-abril 1970.

«La Villa romana de la Torre Llauder de Mataró». *Noticiario Arqueológico Hispánico*. Comisaría General de Excavaciones Arqueológicas. Dirección General de Bellas Artes. Madrid 1972.

«Algunos datos interesantes sobre las monedas de Ilduro». *Pyrenae*. Instituto de Arqueología y Prehistoria. Universidad de Barcelona. Núm. 9, Barcelona 1973.

El Maresme en els primers segles del cristianisme. Accèsit Premi Iluro 1973. Caixa d'Estalvis Laietana. Editorial Rafael Dalmau-Barcelona. Mataró 1975.

Les inevitables destruccions arqueològiques. A.D.A.H.U.B. Agrupació de Diplomats en Arqueologia hispànica per la Universitat de Barcelona. Barcelona 1976.

Necrópolis romana en la Basílica de Santa Maria del Mar de Barcelona. Editat per Santa Maria del Mar. Imprès a Fidel, Bot. 13. Barcelona 1977.

«Excavació d'unes habitacions pre-romanes a Burriac (Cabrera de Mataró)». Col·laboració amb Jaume Lladó i Font. *Pyrenae*. Instituto de Arqueología y Prehistoria. Universidad de Barcelona. Núms. 13-14. Barcelona 1977-78.

«Les imatges dels apòstols de la primitiva església parroquial de Santa Maria de Mataró». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 3. Mataró, desembre 1978.

«Procedent del capitell imposta bizantí de Mataró». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 5. Mataró, juliol 1979.

El retaule major de Santa Maria de Mataró i l'ampliació del temple. Segles XVII-XVIII. Col·laboració amb Maria Dolça Ribas i Roselló. Edició Museu-Arxiu de Santa Maria i de l'autor. Imprès a Copisteria Castellà. Mataró 1979.

«Troballa de mosaics romans a l'antiga casa Guañabens». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 9. Mataró, desembre 1980.

«Troballes de restes romanes en una casa de la Plaça Gran de Mataró». *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, 11-12. Museu de Mataró, Secció Arqueològica. Mataró 1980.

«La fundació d'Iluro (I)». *Butlletí del Col·legi RR.MM. de la Immaculada Concepció*. Mataró, 8 desembre 1980.

«La fundació d'Iluro (II)». *Butlletí del Col·legi RR.MM. de la Immaculada Concepció*. Mataró, 8 febrer 1981.

«La fundació d'Iluro (III)». *Butlletí del Col·legi RR.MM. de la Immaculada Concepció*. Mataró, 8 abril 1981.

«La ciutat d'Iluro (I)». *Butlletí del Col·legi RR.MM. de la Immaculada Concepció*. Matáró, 8 juny 1981.

«La fundació d'Iluro (II)». *Butlletí del Col·legi RR.MM. de la Immaculada Concepció*. Mataró, 8 octubre 1981.

«Notícia sobre la muralla d'Iluro». *Laietània*. Estudis d'Arqueologia del Maresme. Museu de Mataró, Secció Arqueològica. Mataró 1981.

«El valuós conjunt de pintures del Convent de les Monges Caputxines de Mataró, destruït el juliol de 1936». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 12. Mataró, desembre 1981.

«L'església de Sant Josep». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 14. Mataró, juliol 1982.

La vil·la romana de Figuera Major (Records llunyans). Mataró 1982 (Edició reduïda i numerada).

«Una interessant obra d'art popular desapareguda de Mataró». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 16. Mataró, abril 1983.

«Un taller d'àmfores a Mataró». *Pyrenae* 19-20. Institut d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona. Any 1983-1984.

«L'antic convent de les Tereses». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 19. Mataró, abril 1984.

«El 6 d'octubre de 1934». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 20. Mataró, juliol 1984.

«L'art popular de la fusta i les portes de carrer del segle XVIII». Comunicació presentada a la *I Sessió d'Estudis Mataronins* (1984). Museu Arxiu de Santa Maria. Mataró 1985.

«Carrers vells que han canviat la fesomia». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 22. Mataró, abril 1985.

«Antics esgrafiats de Mataró». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 22. Mataró, abril 1985.

«La decoració mural de la Capella dels Dolors de Mataró». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 23. Mataró, juliol 1985.

«El temple de Santa Margarida de Cabrera de Mar. Casa de Deodates». Comunicació presentada a la *II Sessió d'Estudis Mataronins* (1985). Museu Arxiu de Santa Maria. Mataró 1986.

«Ampliació d'una notícia sobre uns enterraments descoberts en la Riera». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 25. Mataró, abril 1986.

«La casa Abadal de Mataró. Impresors i gravadors. Notes d'art popular». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 26. Mataró, juliol 1986.

«Successives transformacions d'un solar de Mataró». Comunicació presentada a la *III Sessió d'Estudis Mataronins* (1986). Museu Arxiu de Santa Maria. Mataró 1987.

«L'art en el safareig i en el brollador familiar en els segles XVIII i XIX». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 32. Mataró, juliol 1988.

Els orígens de Mataró. Segona edició revisada i ampliada. Premi Iluro 1963. Impresa en 1988.

«Resum de la reconstrucció del Monestir de Poblet realitzada de l'any 1930 al 1935. Memòria de Poblet». Agrupació fotogràfica de Reus. Nadal de 1988.

«Els antics vidres esmaltats mataronins». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 34. Mataró, abril 1989.

«El Sant Crist i la font del Camí Fondo». *Mataró*, juny 1989.

«Records de l'antic Mataró». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 37. Mataró, abril 1990.

«Excavació d'unes restes romanes a Can Xammar». *Laietània*. Estudis d'història i arqueologia del Maresme. Museu Comarcal del Maresme. Núm. 5, 1990.

«El santuari de Lorita dedicat a la Mare de Déu de Montserrat». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 40. Mataró, abril 1991.

Marià Ribas i Mataró (dibuixos). Museu-Arxiu de Santa Maria de Mataró, octubre 1991.

Tradicions populars i costums mataronins. Supersticions i bruixeria. Impremta L'Aixernador. Argentona, juliol 1991.

«Tres històrics personatges i el cristianisme a Iluro». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 41. Mataró, octubre 1991.

Íntims records d'infància. Visions de la Plaça Gran (1900-1910). Mataró, abril 1992.

«Restes d'habitacions ibèriques en el turó d'Onofre Arnau (Mataró)». *Empúries* 48-50. vol.

«Primeres activitats sobre la valoració del poblat ibèric de Burriac». Papers de la Fundació de Burriac. Vol. 1, núm. 2. Tardor 1993.

«La ruta de la Via Augusta en el Maresme». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 48. Mataró, gener 1994.

«Admirable tertúlia». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 49. Mataró, abril 1994.

Canyamars prehistòric. Del neolític a la primera edat del ferro. Edició de 100 exemplars numerats, amb motiu del 92 aniversari de la naixença de l'autor. Mataró, juny 1994.

«Un document notarial històric». *FULLS del Museu-Arxiu de Santa Maria*, núm. 50. Mataró, octubre 1994.

COMMEMORACIÓ DEL DIA INTERNACIONAL DELS MUSEUS

El passat dijous dia 18 de maig el Museu Arxiu de Santa Maria commemorà la diada internacional dels Museus, amb la conferència «La terrissa catalana trobada a l'ermita de Sant Miquel de Mata», a càrrec de Josep Antoni Cerdà i Mellado.

El conferenciant exposà el resultat dels treballs d'anàlisi i documentació de les peces, extretes del sotateulada de l'ermita durant les obres de renovació de la coberta, fetes la tardor de l'any 1991.

Josep Antoni Cerdà i Mellado pronunciant la conferència, el 18 de maig de 1995. Fotografia M. Sala. MASMM.

EXPOSICIÓ «LES SANTES. ESTAMPES I PAPERS»

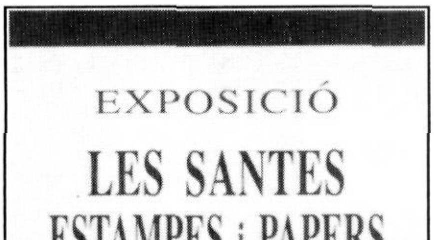

Els actes religiosos i festius de Les Santes, la Festa Major de Mataró, any rera any, generen gran quantitat de documentació impresa que, amb el temps, origina múltiples col·leccions.

L'exposició, presentada amb el nom de LES SANTES. ESTAMPES i PAPERS, inclou bàsicament dues d'aquestes col·leccions, una d'antiga i tancada, la de les invitacions dels pendonistes de la processó de les Santes –des de l'any 1880, fins a l'any 1969, darrer any que es celebrà– i una altra d'actual, que continua cada any, la dels agraïments a cantors i col·laboradors de la Missa de les Santes. A més incorpora també diverses estampes, totes d'aquest segle.

Les diverses col·leccions –la de les invitacions a la processó n'és un bon exemple– representen un petit recorregut per l'espai i el temps. L'estil, els gravats, el text, els personatges, permeten de fer aproximacions concretes als diferents moments de la història de la ciutat.

Una part important dels papers exposats provenen de les donacions dels Srs. August Ribas i Monclús, Ramon Salas i Oliveras i Miquel Brullet i Monmany. Cal fer-ho constar a manera d'exemple.

Va ésser inaugurada el dissabte 27 de juliol, coincidint amb l'inici de les festes de Les Santes, i restarà oberta tots els dissabtes d'aquest mes d'octubre. Varen assistir a la inauguració el Sr. Manuel Mas, alcalde de Mataró, la Sra. Carmina Benito, regidora de Cultura, i Mn. Josep Colomer, rector de Santa Maria.

L'IL·LUSTRÍSSIM SR. MANUEL MAS I ESTELA, ALCALDE DE MATARÓ, SIGNA AL LLIBRE D'HONOR DEL MUSEU ARXIU

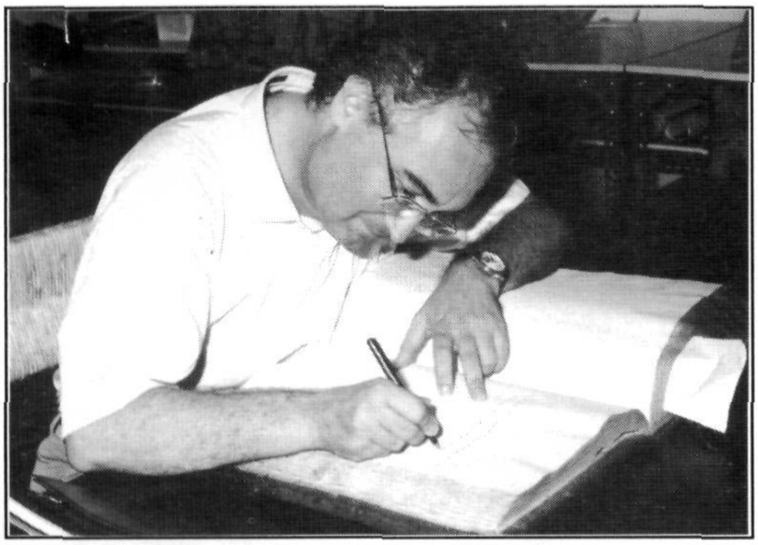
L'Il·lustríssim Sr. Manuel Mas i Estela, alcalde de Mataró, signa al Llibre d'Honor del Museu Arxiu. Fotografia M. Sala. MASMM.

A invitació dels membres de l'Equip del Museu Arxiu, el dia 22 de juliol l'Il·lustríssim Sr. Manuel Mas i Estela, alcalde de Mataró, signà al Llibre d'Honor del Museu Arxiu.

Transcrivim tot seguit la seva anotació:

«Tenia un deute amb el Museu Arxiu de Santa Maria. Tants anys seguint la seva tasca! Tants anys escoltant-los, ajudant-los, si es podia... i resulta que no havia deixat per a la història local el record d'aquestes coses en el Llibre d'Honor del Museu Arxiu.

Avui, a les portes de Les Santes del 95, aprofitant una senzilla mostra d'estampes i papers de les festes de Les Santes, deixo constància en aquest vell paper de la meva admiració i reconeixement per la gent del Museu Arxiu de Santa Maria.

Ara, valorem el seu treball. El dia de demà les generacions futures encara el valoraran molt més. Ja que com la senzilla mostra que acabem d'inaugurar, tot el material recollit, ordenat, ben conservat i classificat ens permetrà, o permetrà als nostres descendents, comprendre millor com Mataró ha anat evolucionant i arribar a ser el que és, en el moment en què es consultin els materials aquí guardats.

Benvolguts amics, ciutadans de Mataró, continueu el vostre treball. La ciutat sempre us ho agrairà».

XII SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS

El Museu Arxiu de Santa Maria, Centre d'Estudis Locals de Mataró, prepara la XII SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS, prevista per al dissabte dia 25 de novembre de 1995.

Per això convoca els estudiosos en qualsevol àrea d'investigació perquè puguin presentar comunicacions escrites.

Les comunicacions podran tenir una extensió màxima de quinze folis, mecanografiats a doble espai. Si excedeixen de quatre folis hauran d'anar necessàriament acompanyades d'un resum. Seria molt convenient d'acompanyar, a més, suport informàtic (disquet 3.5 ps).

En l'acte de la Sessió es llegiran les comunicacions o els resums presentats i es facilitarà el diàleg-col·loqui. L'exposició dels treballs podrà anar acompanyada de material àudio-visual; caldrà però especificar-ho en el moment de la tramesa.

El termini de presentació de les comunicacions finalitzarà l'11 de novembre de 1995. Podran ser trameses per correu (MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA, c/ Beata Maria, núm. 3. 08301 Mataró) o bé lliurades personalment al Museu Arxiu (dissabtes d'11 a 2 i de 6 a 9).

El Museu Arxiu de Santa Maria, amb la col·laboració del Patronat Municipal de Cultura, editarà el conjunt de les comunicacions.

Mataró, setembre de 1995.

RESTAURACIÓ DE LA TELA QUE REPRESENTA SANT CRISTÒFOR

El Museu Arxiu conserva una tela que representa sant Cristòfor, que abans del 1936 era col·locada en el retaule de sant Pere.

De forma ovalada, representa el sant, travessant el riu, amb el nen Jesús a l'espatlla. No es coneix el seu autor, però per la seva factura pot datar-se del segle XVIII.

La tela ha estat restaurada recentment pel Servei de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya, a les seves instal·lacions de Sant Cugat del Vallès.

Cal fer constar, a manera d'agraïment, la constant i continuada col·laboració del Servei amb el Museu Arxiu de Santa Maria.

Sant Cristòfor. Segle XVIII. MASMM.
Fotografia Miquel Sala. MASMM.

ESTEVE ALBERT i CORP, *IN MEMORIAM*

A punt de tancar l'edició dels *FULLS/53* hem conegut la notícia de la mort de l'amic i col·laborador del Museu Arxiu de Santa Maria, Esteve Albert i Corp, ocorreguda a Andorra el dia 9 de l'actual mes d'octubre.

Nascut a Dosrius l'any 1914 –les seves vivències d'infant transcrites en el llibre *El Maresme, de Dosrius estant*, són exemplars– va residir molts anys a Mataró.

Nacionalista convençut, des de molt jove, s'incorpora al grup «Nosaltres Sols!». Actua decididament els anys de República i durant la guerra al costat dels seus companys mataronins Joan Bachs i Cortina, Joan Layret i Pons i Domènec Gironès i Carbó,

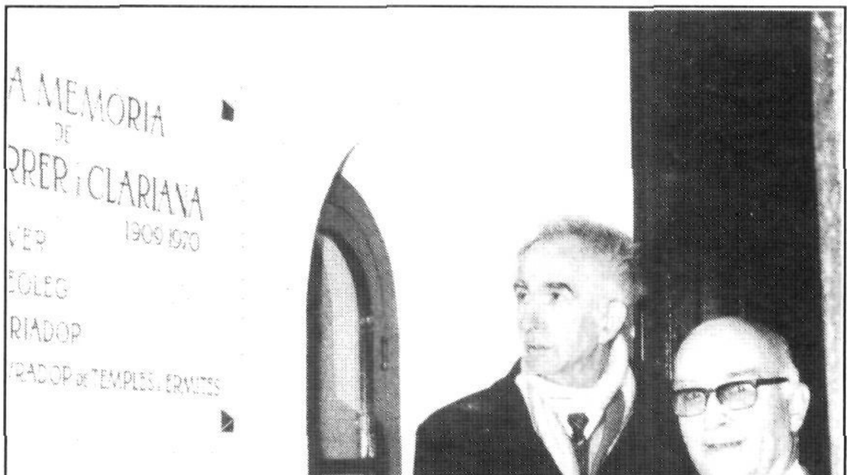

Esteve Albert i Corp i Jesús Quadrada i Calvó en l'acte d'homenatge a Lluís Ferrer i Clariana celebrat al Museu Arxiu de Santa Maria el 12 de febrer de 1976. Fotografia Miquel Sala. MASMM.

els «Quatre boigs de Mataró», actuacions que va documentar en un estudi publicat l'any 1979.

Després de la guerra participarà en totes les activitats cívico-religioses de resistència al costat de Lluís Ferrer i Clariana, Marià Ribas, Jesús Illa i molts d'altres, i col·laborarà amb l'«Obra de Sant Francesc», creada per restituir i restaurar el patrimoni cultural religiós de la comarca, afectat per la revolució i la guerra.

I contactarà amb gent molt més jove com l'Antoni Comas, en Jaume Lladó, en Jordi Capell...

La seva frenètica activitat i els seus contactes el duran a Andorra. Allà iniciarà una nova línia de treball. Crearà el primer pessebre vivent a Engordany. Després farà el «Retaule de Sant Ermengol» a La Seu d'Urgell, i muntarà un gran espectacle sobre l'arribada dels grecs a Empúries. Al Maresme farà «El comte Arnau» a can Bordoi, «De Nativitate Christi» a Sant Vicenç de Montalt, i més tard «El retaule dels Sants Màrtirs» a Vilassar de Dalt.

Paral·lelament investiga i publica estudis històrics, bàsicament d'època medieval i sobre els orígens del país. A la nostra ciutat dedica el treball *D'Iluro a Mataró. El Maresme del segle V al segle XIII* publicat l'any 1973.

Durant els darrers anys, en plena maduresa, no havia pas parat de treballar i recorria, com sempre, el país d'una banda a l'altra. Fins que una greu malaltia va paralitzar la seva activitat.

L'Esteve Albert era un intel·lectual autodidacte –només havia passat uns anys al seminari de Barcelona– de formació enciclopèdica i d'activitat diversa i polifacètica. Però per sobre de tot era català i creia en el seu País.

Que descansi en pau.

REMARQUES

Amb referència a les observacions que Joan Ballescà i Prat feia als FULLS núm. 50 sobre un article publicat als FULLS anteriors, núm. 49, hem rebut la nota següent, que transcrivim tot seguit.

Mataró, 26 d'agost de 1995.

Museu-Arxiu de Santa Maria,
Ciutat
A l'atenció d'en Manel Salicrú,

Benvolgut amic,

Havent llegit la carta de l'amic Joan Ballescà publicada als Fulls núm. 50, en la qual esmena algunes explicacions meves fetes a l'article «Aproximació històrica a l'exili català a través dels mataronins», publicat al núm. 49 dels Fulls, he de rectificar i aclarir algunes coses.

Els errors detectats en el meu article són deguts al fet d'una mala transcripció de la conferència i debat conseqüent d'en Joan Ballescà, tinguts a la VI Sessió d'Estudis Mataronins el 15 d'abril de 1989, i que, *mea culpa*, no vaig contrastar amb l'enregistrament original de la conferència, confiant en la memòria. Els punts que em retreu en Ballescà i que vull aclarir per honestedat professional són els següents:

En la seva conferència esmentada, en Ballescà diu que «va treballar per als francesos», d'ací que s'esllavissés el concepte de les companyies de treballadors. En Ballescà tampoc no va ser a Adge (que es troba a Hérault, efectivament) però feia les llistes de les expedicions de catalans que sí que hi anaven. En escriure sobre això, vaig haver de compaginar diversos i diferents testimonis i generalitzar el fet, i com he dit, el document original era defectuós.

Quan escric que «tingué la sort de ser a la part de França ocupada pels alemanys» (pàg. 24), ho faig en un sentit irònic, naturalment, seguint la ironia que el mateix conferenciant usà en la seva intervenció a la Sessió d'Estudis.

En el redactat explica «que cada matí havien de recollir i amuntegar els cadàvers dels morts a la nit» (pàg. 24), no vull pas dir que ho fes en Ballescà personalment, està escrit en impersonal de tercera persona. Em referia al que el testimoni explicava a la VI Sessió d'Estudis, que veien «com passaven cada matí els baiards amb els morts», al camp d'Argelers. La confusió rau en el fet que això l'amic Ballescà ho va explicar després de dir que va tenir «la punyetera desgràcia de caure en territori ocupat pels alemanys, que allà sí que les vam passar morades, perquè..., jo quan penso en el pitjor d'allà no penso en Argelers, sinó que penso en el camp alemany». I això sí que ho he contrastat amb l'enregistrament de la Sessió d'Estudis.

Si llegiu atentament el paràgraf de la pàgina 24, no dic en cap lloc que el camp alemany a França fos un camp d'extermini.

Bé, espero que amb aquesta rectificació l'amic Ballescà, a qui prego disculpes per no haver-lo consultat prèviament, quedi rescabalat, i que en honor a la veritat històrica hagin quedat aclarits els fets.

Gràcies per tenir l'atenció de publicar aquesta carta.

M'acomiado atentament,

Josep Xaubet, historiador

Durant el Barroc, als segles XVII i XVIII, conseqüència evident de l'important dinamisme econòmic i demogràfic de la ciutat, existien a Mataró molts tallers d'escultors.

Rafael Soler i Fonrodona, que ja va documentar el taller d'Antoni Riera, pare, inicia l'estudi dels Llobet, fusters i escultors de Mataró, que a més són ascendents directes de la seva muller.

ELS LLOBET, CONSTRUCTORS DE RETAULES AL SEGLE XVII

La primera notícia que tenim de Joan Llobet, fuster, és en el registre del baptisme del seu fill Joan, el 20 de maig de 1610 (1). Aquest noi havia de continuar el taller del seu pare i el trobarem també, més endavant, col·laborant en la construcció de diversos retaules, tots actualment destruïts, dels quals no ha restat cap testimoni gràfic.

El primer treball que coneixem de Joan Llobet, pare, és la construcció d'un armari destinat a la notaria de l'església de Mataró, encarregat pel rector de Santa Maria Pere Pau Pou. El contracte fou autoritzat pel notari Joan Pongem el 13 d'abril de 1630. (2)

L'any 1633 Joan Llobet contractà la construcció del retaule del Roser de l'església parroquial de Sant Esteve de Canyamars (3) i l'any 1636 el de Sant Isidre de la parròquia de Sant Iscle i Santa Victòria de Dosrius. Ambdues obres foren contractades conjuntament amb el seu fill Joan. (4)

Una prova del prestigi que havia assolit Joan Llobet, és que l'any 1637 fou seleccionat per fer la visura del sagrari de Santa Maria de Mataró, que havia construït l'escultor mataroní Jaume Vendrell. (5)

El Museu Arxiu de Santa Maria conserva a la cripta de la capella dels Dolors la pedra de la sepultura de Joan Llobet, fuster, datada l'any 1640. Encara que d'aquells anys no tenim els registres dels òbits, el testament del seu fill Bartomeu, de l'any 1641, ens indica clarament *fill de Joan, difunt.* (6)

Mort el pare l'any 1641, s'examinen per poder exercir l'ofici de fuster els dos germans Llobet, Joan, fill de la primera esposa Margarida, i Bartomeu, fill de la segona, Antiga Campins. (7)

Joan Llobet, el mateix any, rep dels pares carmelites l'encàrrec de construir l'altar major del convent de Mataró (8) i també li és encarregat el retaule de sant Pau, a l'església de Santa Maria. (9)

El contracte per a la construcció del retaule de Sant Pau fou autoritzat pel notari Geroni Portell i Torroella, el dia 15 d'abril de 1641, i subscrit entre *Joseph Arnau, negociant de Mataró, bisbat de Barcelona, de un part, e Joan Llobet, fuster, de la mateixa vila, de part altra.*

Les condicions que s'esmenten en el contracte són les normalment posades en aquest tipus de documents; s'especifica que el retaule ha de ser fet conforme *lo art d'architector demana* i segons la traça que li lliura el notari amb la seva signatura.

Com a termini d'execució de la primera andana s'estableix el mes d'agost següent. I a més es disposa que haurà d'assentar-se en *lo lloch o puesto ahont vuy està assentat lo retaula o altar de la Gloriosa Sancta Scicília, en la Iglèsia Parochial de Mataró.*

El contracte indica igualment que les *pasteres* tindran com a model les de l'altar del Sant Àngel Custodi de Santa Maria. Aquest retaule havia estat construït l'any 1635 pel fuster mataroní Jaume

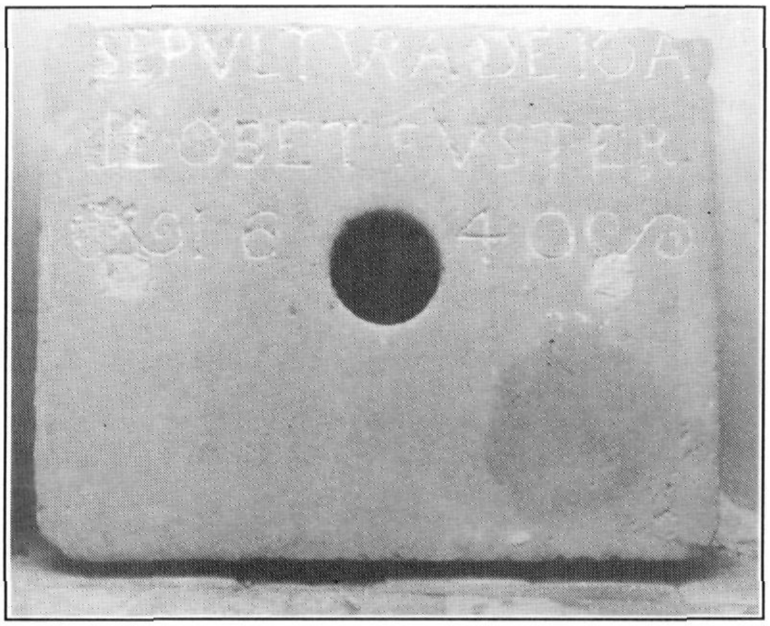

Pedra de la sepultura de Joan Llobet, fuster (1640).
MASMM. Cripta dels Dolors.
Fotografia Miquel Sala. MASMM.

Vendrell, segons una traça autentificada pel propi notari Portell; l'any 1662 s'havia posat també com a model en el contracte subscrit per Antoni Riera per a la construcció del retaule de Sant Joan de la parròquia de Llavaneres. (10)

Finalment s'especifica que el retaule, quan sigui acabat, haurà de ser judicat per dos mestres experts, nomenats un per a cada part, i que el preu assenyalat és de cent trenta-una lliures, a pagar en dos terminis, el primer el dia 15 de juny i el segon un cop acabat i judicat el retaule.

Construït sobre una superfície plana, el retaule és format per un bancal, dos cossos o andanes, amb tres fornícules cada una, i l'àtic, que forma el remat, amb una fornícula. Totes les fornícules tenen una mida semblant. Vuit columnes d'ordre compost emmarquen les fornícules de les dues andanes; tenen el fust amb estries helicoïdals i el terç inferior ornamental. Els pedestals, sota de les *pasteres*, són entallats i com a ornamentació tenen un cap de *serafí*.

El retaule de Sant Pau presenta la tipologia usual dels primers temps del barroc, amb totes les figures d'una mida similar. Després, amb el temps, els retaules evolucionaran, fent destacar cada vegada més la figura central. I aquesta evolució culminarà més endavant quan la decoració servirà només per a destacar la figura del titular.

Podem comprovar la primera evolució en l'altar del Roser de Santa Maria. Un bon exemple del darrer tipus de retaules barrocs havia estat l'antic retaule de l'altar major, obra de Morató i Gurri, en el qual tot es centrava en la figura de la Mare de Déu titular del temple.

Del retaule de Sant Pau tenim una fotografia, feta abans de la seva destrucció, pel beneficiat de Santa Maria, Mn. Joan Colomer i Trinxer, i per això el podem descriure. Tenia com a predel·la dos relleus i al centre dues petites fornícules, la inferior, ovalada, amb una imatge de Santa Rosalia, i la de sobre, més abarrocada, amb una imatge de la Mare de Déu de la Llet. En el contracte no figuren aquests detalls i, per tant, no podem precisar si es construïren simultàniament amb la resta del retaule o si hi foren afegits en efectuar el nou muntatge, en algun dels seus trasllats.

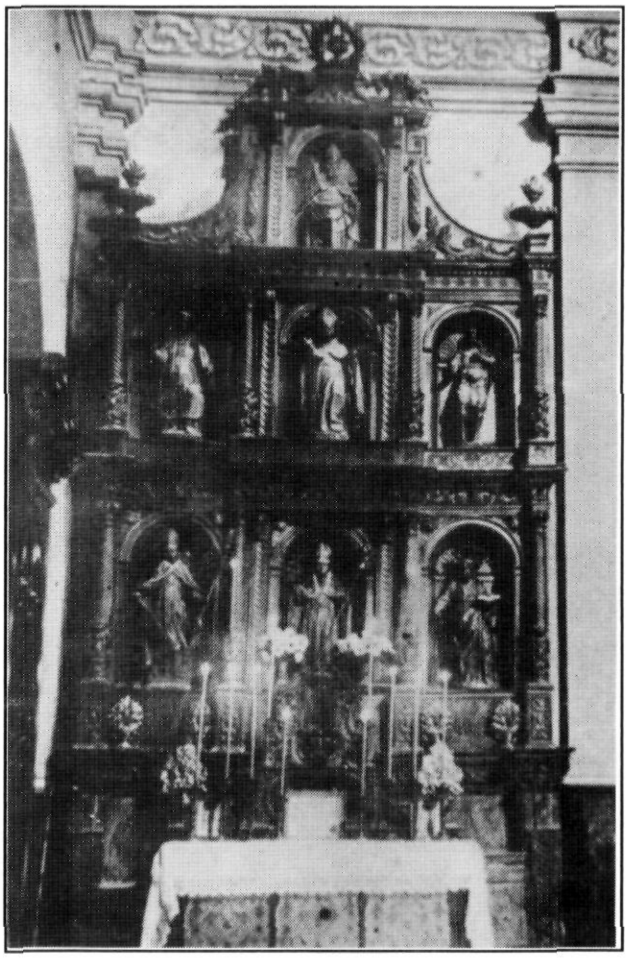

Retaule de Sant Pau, conegut abans del 1936 com a retaule de Sant Ponç, o altar «dels estadants», situat davant de la capella dels Dolors, de la Basílica de Santa Maria.
Fotografia de Mn. Joan Colomer i Trinxer.
MASMM. Arxiu d'Imatges.

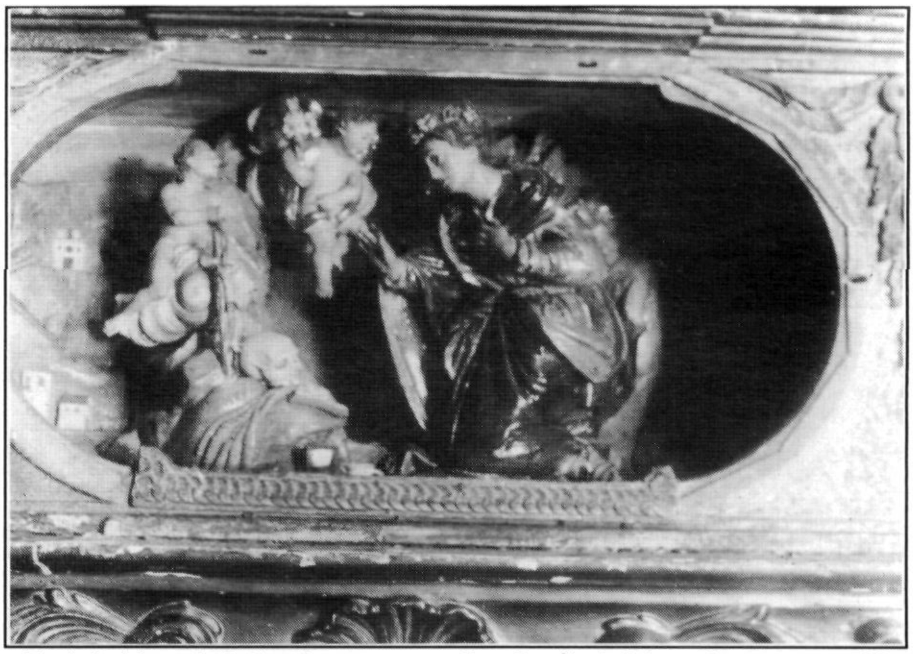

Fornícula del retaule de Sant Pau, representant Santa Rosalia de Palerm a la cova on es retirà per fer penitència.
Fotografia de Mn. Joan Colomer i Trinxer. MASMM. Arxiu d'Imatges.

Darrerament, el retaule era dedicat a Sant Ponç, però no hi ha cap dubte que es tractava del mateix que d'antic era conegut com l'altar de Sant Pau. Els *Goigs en alabança de Sant Pons*, sense data, però pel seu estil datables al segle XIX, encara indiquen *que se venera en lo altar de Sant Pau Apòstol, en la parròquia de Santa Maria de Mataró*. (11)

Pel *Llibre de resolucions de l'Obra*, sabem que l'any 1817 el Gremi de Corders i Espardenyers, que tenia com a patró Sant Ponç, deixà d'ocupar-se de l'altar de Sant Pau; en l'inventari que fou presentat a l'Obra llegim que hi havia dues bacines, la de Sant Pau amb *una espaseta de plata* i la de Sant Ponç amb *la croseta xica de Bisbe*, que també demostra que en el mateix altar es veneraven els dos sants.

Hi havia també en el mateix retaule les imatges de Sant Policarpi, Sant Llorenç, Sant Narcís, Sant Eudald, Sant Llop i Sant Valerià. El fet que totes aquestes imatges fossin de la mateixa mida facilità els canvis de col·locació, i per aquesta causa fou anomenat popularment *l'altar dels estadants*. A partir de l'any 1822 l'esmentat gremi dels Corders tornà a fer-se càrrec del culte de l'altar, que prengué com a advocació principal la de Sant Ponç, advocació que continuà fins a la destrucció del retaule, l'any 1936. (12)

El retaule estava col·locat aleshores en el mur del davant de l'entrada de la capella dels Dolors i pel seu estil, evidentment anterior a l'ampliació de l'església de Santa Maria, ja suposàvem que aquest no era el seu lloc de destinació original.

Ara sabem pel contracte de construcció del retaule de sant Pau, que Joan Llobet l'havia de bastir *en lo lloch o puesto ahont vuy està assentat lo retaula o altar de la Gloriosa Sancta Scicília*.

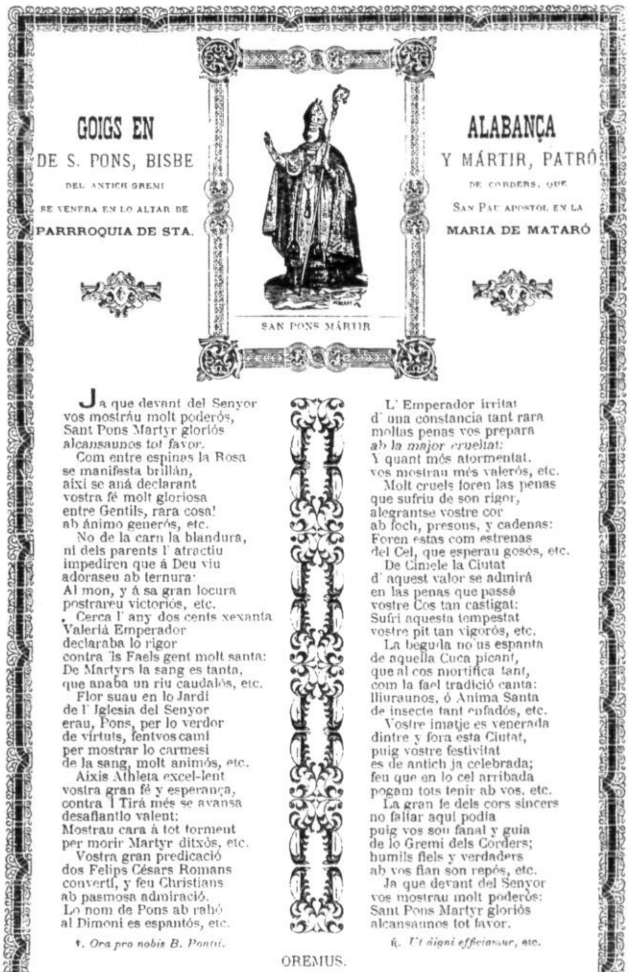

GOIGS EN ALABANÇA
DE S. PONS, BISBE Y MÁRTIR, PATRÓ
DEL ANTICH GREMI DE CORDERS, QUE
SE VENERA EN LO ALTAR DE SAN PAU APOSTOL EN LA
PARRROQUIA DE STA. MARIA DE MATARÓ

SAN PONS MÁRTIR

Ja que devant del Senyor
vos mostráu molt poderós,
Sant Pons Martyr gloriós
alcansaunos tot favor.

Com entre espinas la Rosa
se manifesta brillán,
axí se aná declarant
vostra fé molt gloriosa
entre Gentils, rara cosa!
ab ánimo generós, etc.

No de la carn la blandura,
ni dels parents l' atractiu
impediren que á Deu viu
adoraseu ab ternura:
Al mon, y á sa gran locura
postrareu victoriós, etc.

Cerca l' any dos cents xexanta
Valeriá Emperador
declaraba lo rigor
contra 'ls Faels gent molt santa:
De Martyrs la sang es tanta,
que anaba un riu caudalós, etc.

Flor suau en lo Jardí
de l' Iglesia del Senyor
erau, Pons, per lo verdor
de virtuts, fentvos camí
per mostrar lo carmesí
de la sang, molt animós, etc.

Axis Athleta excel-lent
vostra gran fé y esperança,
contra 'l Tirá més se avansa
desafiantlo valent:
Mostrau cara á tot torment
per morir Martyr ditxós, etc.

Vostra gran predicació
dos Felips Césars Romans
convertí, y feu Christians
ab pasmosa admiració.
Lo nom de Pons ab rahó
al Dimoni es espantós, etc.

L' Emperador irritat
d' una constancia tant rara
moltas penas vos prepara
ab la major crueltat:
Y quant més atormentat.
vos mostrau més valerós, etc.

Molt cruels foren las penas
que sufriu de son rigor,
alegrantse vostre cor
ab foch, presons, y cadenas:
Foren estas com estrenas
del Cel, que esperau gosós, etc.

De Cimele la Ciutat
d' aquest valor se admirá
en las penas que passá
vostre Cos tan castigat:
Sufrí aquesta tempestat
vostre pit tan vigorós, etc.

La beguda no us espanta
de aquella Cuca picant,
que al cos mortifica tant,
com la fael tradició canta:
lliuraunos, ó Anima Santa
de insecte tant enfadós, etc.

Vostre imatje es venerada
dintre y fora esta Ciutat,
puig vostre festivitat
es de antich ja celebrada;
feu que en lo cel arribada
pogam tots tenir ab vos, etc.

La gran fe dels cors sincers
no faltar aquí podía
puig vos sou fanal y guia
de lo Gremi dels Corders;
humils fiels y verdaders
ab vos fian son repós, etc.

Ja que devant del Senyor
vos mostrau molt poderós:
Sant Pons Martyr gloriós
alcansaunos tot favor.

℣. *Ora pro nobis B. Pontii.*
℟. *Ut digni efficiamur, etc.*

OREMUS.

Præsta quæsumus, Omnipotens Deus, ut qui B. Pontii Martyris tui natalitia colimus, intercessione ejus in sui nominis amore roboremur. Per Dominum, etc.

Imp. de F. Horta.—MATARÓ.

Goigs de Sant Ponç, venerat a l'altar de Sant Pau de l'església parroquial de Santa Maria (segle XIX).
MASMM. Goigs de Mataró.

Santa Cecília tenia d'antic a Santa Maria un retaule gòtic obrat pel famós Lluís Dalmau; tot i amb això no podem afirmar si encara existia en aquell temps o ja havia estat substituït per un altre retaule. (13)

L'any 1571 havien estat dipositades en aquesta capella les relíquies dels Sants Crisant, Daria i altres. En el document que les autentifica, consta també que l'altar tenia aquestes advocacions *Sanctus Bartholomei et Agustini ac etiam Sanctae Ceciliae*. (14)

Tot i haver-s'hi construït el retaule de Sant Pau, el culte a Santa Cecília seguí en la capella. El *Bloc Mataroní* ens dóna la notícia que el 21 de novembre de 1659 es celebraren unes completes en honor de la santa, *venerada en la capella o altar de Sant Pau*.

Seguint l'ordre d'una visita pastoral del 12 de novembre de l'any 1592, Ferrer Clariana indica les advocacions de les capelles de la nau gòtica de Santa Maria. La primera, a la dreta, o sigui on actualment hi ha el pas a la capella del Sagrament, era la dels pagesos, dedicada a Sant Abdó i Sant Senén; la segona era dedicada a Sant Marc i Santa Llúcia i avui encara conserva aquesta darrera invocació; la tercera era la de la Concepció, Sant Bartomeu i Santa Cecília, i la quarta estava dedicada a Sant Sebastià, i s'hi veneraven també Sant Cristòfor i Sant Roc, tres sants invocats especialment contra la pesta. (15)

D'aquesta quarta capella es conserva al Museu Arxiu una clau de volta amb el relleu de Sant Sebastià; més endavant fou dedicada a Sant Pere, però en el remat del retaule, recordant una de les seves antigues advocacions, hi havia fins a l'any 1936 la bella pintura ovalada de Sant Cristòfor, també conservada al Museu Arxiu i recentment restaurada.

El retaule de Sant Pau, construït inicialment per a la tercera capella, sofrí dos trasllats. El primer el situà a la quarta capella, la de Sant Sebastià, i el segon al lloc on subsistí fins a l'any 1936, davant de la capella dels Dolors.

Per una declaració jurada, feta l'any 1745, per Joan Anglada, en presència del notari Lluís Bruguera, tenim coneixement dels dos trasllats del retaule de Sant Pau. Joan Anglada declara que des de molts anys era administrador de la Confraria de Sant Sebastià, fundada en l'església parroquial de Santa Maria i diu textualment: *Sabe muy bien que en el tiempo que plantaron en dicha Capilla* (la de Sant Sebastià) *el altar que en dicha Iglesia hay bajo la invocación de San Pablo, el qual oy se halla trasplantado en otra paraje o Capilla de dicha Iglesia, los sujetos que entonces cuydaron de plantar dicho altar vendieron de conocimiento del Dr. Francisco Llauder, Pbro. y Rector actual de dicha Iglesia, la piedra que servia de mesa en el altar de dicha Capilla a Franciso Casanovas, confitero de dicha ciudad, por el precio de siete libras, para fabricar un valcón en la Casa que dicho Casanovas tiene y posehe en dicha presente ciudad, en la calle apellidada de Santa Maria*. (16)

El Dr. Llauder fou rector de Santa Maria des de l'any 1727; per tant el primer trasllat, necessàriament, va fer-se després d'aquest any, i el segon també abans de l'any 1745, quan s'efectuà la declaració esmentada.

L'ampliació de l'església de Santa Maria, iniciada l'any 1675 i continuada després segons el projecte d'Ercole Torrelli, féu que s'obrissin noves capelles, i originà canvis de titulació de les antigues ja que moltes advocacions passaren als espais construïts de nou.

I tornant a les activitats que coneixem de Joan Llobet, tenim constància que l'onze de setembre de 1646 els obrers de la parròquia de Sant Esteve de Canyamars, Pere Pau Figueres, Joan Galzeran i Pere Bruguera dels Planells, encarregaren a Joan Llobet un *moniment* per a la seva parròquia, conforme la traça feta, i el fuster es comprometé a acabar-lo *el Dijous Sant primer vinent*. (17)

El 10 de maig de 1652 Joan Llobet *morí empestat* (18). Havia nascut el 20 de maig de 1610, per tant era a punt de complir quaranta-dos anys. En l'inventari dels seus béns, fet a instància del seu germà Bartomeu, també fuster, hi consta que tenia la seva casa al carrer Nou. Entre les eines del seu ofici trobem *un banc de fuster* i *un torn per fer columnes de retaules*. Tenia també una vinya i els estris i les bótes per a fer el vi, com era costum en les famílies benestants de Mataró. (19)

Els fills de Bartomeu Llobet, Fèlix i Pere, continuaren l'ofici de fuster. A Pere, el trobem entre els dirigents de la Congregació dels Dolors que signaren la sol·licitud al Consell de la Vila per a la construcció de la capella i també treballant en les obres de la Casa de la Vila, com ho havia fet anteriorment el seu pare Bartomeu. (20)

El fill de Pere Llobet, Bonaventura, consta com a *jove fuster* en el registre del seu casament. Finalment trobem un Pere Llobet, fuster, fill de Bonaventura, que treballà junt amb Gabriel Xiralt i Pau Mascort en les obres de fusteria de la Capella dels Dolors. (21)

Hem pogut documentar cinc generacions de fusters Llobet a Mataró, però, més endavant, no trobem ja cap membre d'aquesta família que segueixi l'ofici. En canvi a Calella, en l'extensa nissaga dels Llobet, descendents tots ells de Bonaventura Llobet, fuster de Mataró, trobem fusters en quasi totes les generacions. Actualment segueix l'ofici Josep Llobet, que ha confeccionat una genealogia familiar en la qual són documentats més de tres-cents Llobet de primer o segon cognom. A Calella foren cremats els llibres dels registres sagramentals de la parròquia, cosa que ha fet que per a la seva investigació va haver de consultar altres fons documentals, vencent importants dificultats.

Aquesta petita aportació a l'estudi de l'obra de Joan Llobet, pare, i de Joan Llobet, fill, confirma el que ja indicàvem en un article anterior sobre Antoni Riera: cal un estudi seriós i complet sobre la important obra dels tallers mataronins del Barroc, durant els segles XVII i XVIII.

Rafael Soler i Fonrodona

NOTES.

1.- Museu Arxiu de Santa Maria (MASMM). Llibre de Baptismes núm. 3. Fol 133.

2.- Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). Protocols Notarials de Mataró (PNM). Sèrie 1.127. Notari Joan Pongem, 13 d'abril de 1630.

3.- ACA. PNM. Sèrie 1.084. Notari Narcís Portell, 28 de juny de 1633.

4.- ACA. PNM. Sèrie 290. Notari Joan Vieta, 27 de juliol de 1636.

5.- FERRER i CLARIANA, Lluís. *Santa Maria de Mataró. La Parròquia. El Temple.* Mataró 1986; p. 71.

6.- ACA. PNM. Sèrie 343. Notari Antoni Pau Simon, 25 de desembre de 1641.

7.- ACA. PNM. Sèrie 308. Notari Antoni Pau Simon, 23 de juny de 1641.

8.- BERTRAN O.C.D., Gabriel. «Carmelites Descalços a Mataró», *FULLS del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 14, juliol 1982.

9.- ACA. PNM. Sèrie 1.137. Notari Geroni Portell i Torroella, 15 d'abril de 1641.

10.- SOLER i FONRODONA, Rafael. «Antoni Riera (1610-1676), un constructor de retaules desconegut», *FULLS del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 50, octubre 1994.

11.- MASMM. Fol 1. Goigs de Mataró.

12.- MASMM. Esg. 1.3 Llibre de Resolucions de l'Obra (1802-1872). Fols 117-118-157.

13.- «Una obra d'art perduda», *Bloc Mataroní*. Edició facsímil. Patronat Municipal de Cultura - Editorial Altafulla. Mataró 1988, p. 388.

La notícia d'aquestes completes és extreta del Llibre de Funerària, núm. 10, de la parròquia de Santa Maria, conservat al MASMM.

14.- FERRER i CLARIANA, Lluís. *Op. cit.*, p. 62.

15.- Id.

16.- ACA. PNM. Notari Lluís Bruguera, 20 de gener de 1745.

17.- ACA. PNM. Sèrie 253. Notari Antoni Puig, 11 de desembre de 1646.

18.- MASMM. Llibre de Funerària, núm. 9.

19.- MASMM. Not. 2. Inventaris Mataró, núm. 8.

20.- ESPRIU, Carme. «Apunts per a l'estudi d'un edifici urbà, l'Ajuntament de Mataró», *IV Sessió d'Estudis Mataronins*. MASMM - Patronat Municipal de Cultura. Mataró 1988, p. 82-83.

21.- RIBAS i BERTRAN, Marià. «Antonio Viladomat y los lienzos de la Capilla de los Dolores». Suplement al núm. 632 del periòdic *Mataró*. Setmana Santa 1945.

Els documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó procedeixen del Fons Aguilar del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró.

Diversos memorials de l'any 1680, localitzats recentment per Joaquim Aguilar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, secció de Protocols Notarials de Mataró, permeten l'historiador Benet Oliva i Ricós de documentar la capella i el retaule del castell de Vilassar.

LA CAPELLA I EL RETAULE DE LA CONCEPCIÓ DEL CASTELL DE VILASSAR

Fa uns mesos, l'amic Joaquim Aguilar em passà la còpia d'uns protocols notarials que havia localitzat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Es tractava dels comprovants de les despeses de rehabilitació de la capella de la Concepció del castell de Vilassar, fetes vers l'any 1680. En contrastar aquesta documentació amb papers publicats, com per exemple la comunicació presentada per Sílvia López i Fontrodona, Anna Petit i Figuerola i Montserrat Villanueva i Bés sobre el retaule de la Concepció de l'esmentada capella (1), observàrem algunes inexactituds respecte a l'origen de la capella, que documentació posterior localitzada a l'arxiu del propi castell permet d'aclarir. Per aquest motiu decidírem de redactar aquestes notes, amb la intenció de donar una visió actualitzada i de conjunt de la qüestió.

LA CAPELLA DE LA CONCEPCIÓ.

La primera notícia coneguda d'aquesta capella es remunta a l'any 1402. Es tracta del breu per a celebrar missa, segons un privilegi concedit pel papa Benedicte XIII el 20 d'abril de 1402.

«huic est quod memoratus dominus noster Papa, tuis devotis supplicationibus inclinatus, ut liceat tibi et successoribus tuis in castro Sancti Vicencii et de Vilassario, Barchinonense diocesis, super altari erigendo in quadam capellam per te sub invocatione Beate Trinitatis, ac Concepcionis intermerate sancte Marie, ante et iuxta dictum castrum de Vilassario, noviter constructo, per proprium seu quovis alios sacerdotes idoneos missam et alia divina officia, iuris alieni preiudicio...» (2)

La frase «*... ante et iuxta dictum castrum de Vilassario, noviter constructo, ...*» no deixa cap mena de dubte. La capella s'acabava de construir al lloc que ocupa encara avui, just davant del portal interior del castell, junt a la petita torreta, adaptada com a sagristia en la part baixa o com a tribuna en planta pis. Precisament, des de mitjan segle anterior, després de la presa de possessió de Pere des Bosch l'any 1352, el castell sofrí profundes reformes i evolucionà cap a la idea de palau residencial pel desig d'ostentació i luxe dels primers des Bosch. Entre les reformes introduïdes, destaca l'ampliació del primitiu recinte amb un de nou pel davant, una part del qual es dedicà a capella.

Atès que la major part dels castells medievals catalans estaven dotats d'una capella des del moment de la seva construcció, hem de pensar que probablement havia existit una primitiva capella en una petita estança, al peu de la torre central, que fou traslladada en ampliar-se el recinte, en les reformes de finals del segle XIV que estem comentant.

Vers l'any 1680, es feren obres de rehabilitació del castell, entre les quals destaquen les de la capella. En el memorial presentat per Hierònim Bordas, mestre de cases de Mataró, el 6 de març de 1680, hi trobem una detallada descripció.

«... Compte ÿ memorial del que se és gastat per mi Hierònim Bordas, mestra de cases de la vila de Mataró, en las obras, o, repasos, se feren en los anÿs pròxims passats en la capella del castell de Vilassar, de ordinatió de la noble Senyora dona Teresa de

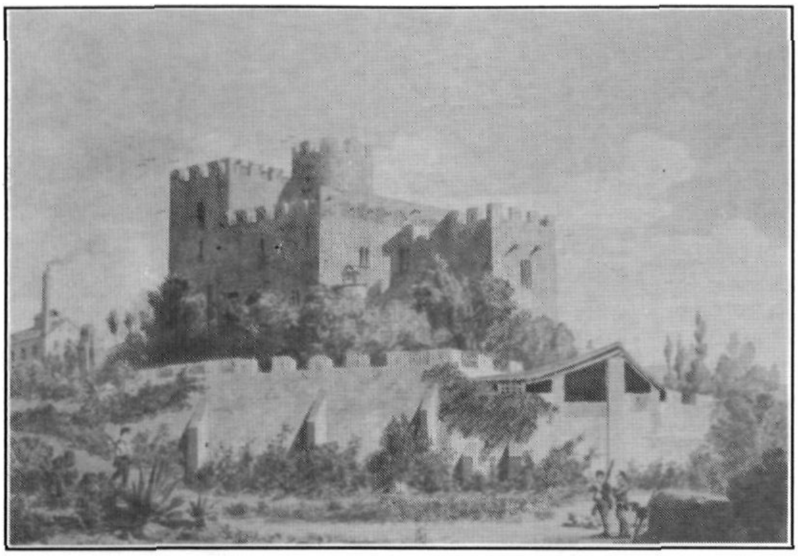

Aquarel·la del castell datada el gener de 1874, signada J. Serra. Creiem que correspon al pintor vilassarenc Jaume Serra i Gibert (1834-1877). Al fons, a l'esquerra, hi podem reconèixer el vapor dels Feliu, família que probablement encarregà el quadre. Les mides són 33,3 x 23,5 cm. Font: Josep M. Samaranch i Gallart.

Calders des Bosch ÿ de Sant Vicens, senyora dels castells de Sant Vicens ÿ de Vilasar, las quals són las que se segueixen. ***Primo*** *se feren dos finestras de pedra picada, la una en la capella ÿ la altra en la sacristia, per donar claretat, val tot mans ÿ pedra, sorra, cals ÿ manobra, catorse lliures, setse sous.* ***Item.*** *se feu una paret, per llescar lo fals escaire, allà ahont és lo retaule de pedra, ÿ cals, mans ÿ manobra, val tot junt, sis lliures, nou sous.* ***Item.*** *se remendaren las parets totas de la capella, que estaven molt dirruidas, ahont ÿ havia molts forats, ÿ se posaren lligadas, ab mans, cals ÿ manobra, val tot nou lliures, quinse sous.* ***Item*** *se féu una volta de guix ÿ rejola en la dita capella, la qual rejola, guix, mans de mestre ÿ manobra, val tot junt vint lliures, divuÿt sous.* ***Item.*** *se respà totas las parets de la Capella, posarlas a punt de amblancar, que mans, cals, sorra ÿ manobra, val tot junt set lliures, set sous.* ***Item.*** *se enrejolà la capella, part de rejolas de Valèntia ÿ lo demés de pessas de obra cuÿta, que està lo enrejolat entremeliat, que las rejolas, cals, mans de mestre ÿ manobra, val tot junt setse lliuras, setse sous.* ***Item.*** *per tirar uns archs ÿ fer unas figuras a la volta de la capella, passar la cornisa ÿ passar una clau que ÿ a sota la cornisa, se han gastat vint quintars de guix negra, mans de mestra per esmersarlo ÿ manobra, val tot junt quinse lliuras, deu sous.* ***Item.*** *per emblancar la volta ÿ parets de dita capella de guix blanch, val dit guix, mans de mestra ÿ manobre, tot junt dotse lliures ÿ catorse sous.* ***Item.*** *en la sacristia sa féu una aiguera de pedra picada ÿ reparar las parets de dita sacristia, ÿ emblancar ditas parets de guix, val lo dit guix, cals, mans de mestra ÿ manobra, tot junt deu lliures, sinch sous.* ***Item.*** *se emblancà la estància que és sobra la sacristia, ahont és la tribuna, que és la torra alt ÿ baix, val tot junt guix, cals, sorra, mans de mestra ÿ manobra, vuÿt lliures, setse sous.* ***Item.*** *se assentaren uns banchs alredador de la capella ÿ sacristia que, junt guix, cals, mans de mestra ÿ manobra, val tot una lliura, sinch sous.* ***Item.*** *solspedrar lo devant de la Capella y posari lligadas de pedra picada, que estava molt ruinament, ques temia molt una ruina, ÿ fer lo campanar de la capella, que junt mans, cals, sorra ÿ manobra, val tot quinse lliures, vuÿt sous. Los quals partits junts importan ÿ fan la suma de cent trenta ÿ nou lliuras, desa ÿ nou sous...»* (3)

Un mes abans, el 6 de febrer, fou el manyà de Mataró Miquel Esmandia qui presentà el corresponent memorial de la feina feta per ell a la capella.

«... ***Primo*** *al primer de Juliol de mil sis cents setanta ÿ sinch tinch fet las barras de ferro del reixat de la finestra de la Capella, de pes de vint*

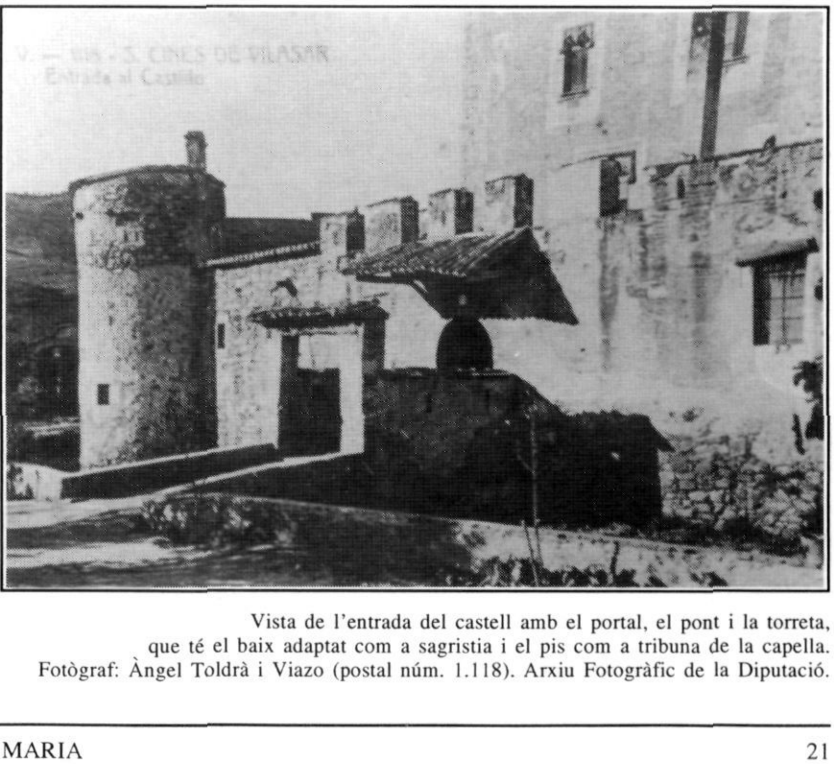

Vista de l'entrada del castell amb el portal, el pont i la torreta, que té el baix adaptat com a sagristia i el pis com a tribuna de la capella. Fotògraf: Àngel Toldrà i Viazo (postal núm. 1.118). Arxiu Fotogràfic de la Diputació.

lliures ÿ mitja, a rahó de dos sous ÿ sis lliuras, val tot dues lliures, onse sous ÿ tres diners [...] ***Item****. dos anellas per la volta, per guarnir la llàntia de la Capella, valen deu sous. [...]* ***Item****. als qüinse de desembre mil sis cents setanta ÿ set he fet golfos petits per la porta de la sacristia, valen divuït sous.* ***Item****. un pany ab una baldeta per la porta de la sacristia, valen tot, una lliura, dos sous. [...]* ***Item****. als setse de fabrer de mil sis cents setanta ÿ vuÿt he fet dos ferros ÿ las paletas novas, las quals son per la porta de la Capella, valen vuÿt sous.* ***Item****. per quatre golfos he fet per las portas del barri del portal de la hera, de pes de sinch robas ÿ dinou lliures de ferro, a rahó de dos sous ÿ sis diners la lliura, valen divuÿt lliures, dotse sous ÿ sis diners. [...]* ***Item****. per altres quatre golfos grans per las portas del barri del portal del moret, de pes de sinch robas ÿ dinou lliures de ferro, a rahó de dos sous ÿ sis diners la lliura, valen divuÿt lliures, dotse sous ÿ sis diners. [...] Las quals partits junts importan ÿ fan la suma de setanta ÿ set lliures, quinse sous ÿ nou diners ...»* (4)

L'11 de febrer era el torn del fuster de Vilassar, Pere Costa.

« ... per vuÿt banchs de espallera fiu en lo any mil sis cents setanta ÿ sinch per la Sala del Castell [...] en lo mateix any fiu tres taulas de alba [...] en lo any mil sis cents setanta ÿ sis fiu dos batiports, ab tots sos bastiments, de alba, per la capella [...] per dita capella una escala de fusta per baixar de la torreta a la sacristia [...] per tot lo redador de la Capella ÿ sacristia, banchs de alba, afixats en la paret [...] las portas de la Capella ÿ de la sacristia, ab sas guarnitions a totas duas [...] per dita capella una peanÿa per lo altar, de alba [...] per a fer la portalada que ix a la hera de dit Castell [...] per fer la portalada del moret, de alba [...] per la porta fiu per la finestra de la Cassa regadora [...] las quals partits junts importen ÿ fan la suma de cent setanta ÿ vuÿt lliures, set sous [...]» (5)

Aquests memorials es complementen amb el que presentà el mestre de cases de Vilassar, Joan La Farga, el 17 de març, per diferents obres al castell:

« ... per fer las parets del pont que és devant del portal primer ÿ devant la Capella [...] per adobar lo graner sobre la cuÿna [...] per adobar lo envigat del graner, del quarto sobre los aposientos dels senyors [...] per adobar la torre que és devant del xiprer [...] la pedra picada se gasta per fer lo portal de la hera [...] se gasta quaranta pessas per fer la bancalada de dit portal [...] la pedra se gasta en paredar per fer las parets per dit portal [...] per set jornals de mestre seposa en fer una paret al hort [...] per la pedra picada se gasta en fer lo portal del carrer, o, del moret [...] per sinquanta dos pessas de obra cuÿta se gastaren en fer la bancalada del dit portal del moret [...] los quals partits junts importan ÿ fan la suma de trescentas trenta ÿ sinch lliures, setse sous Barcelonesas. ...» (6)

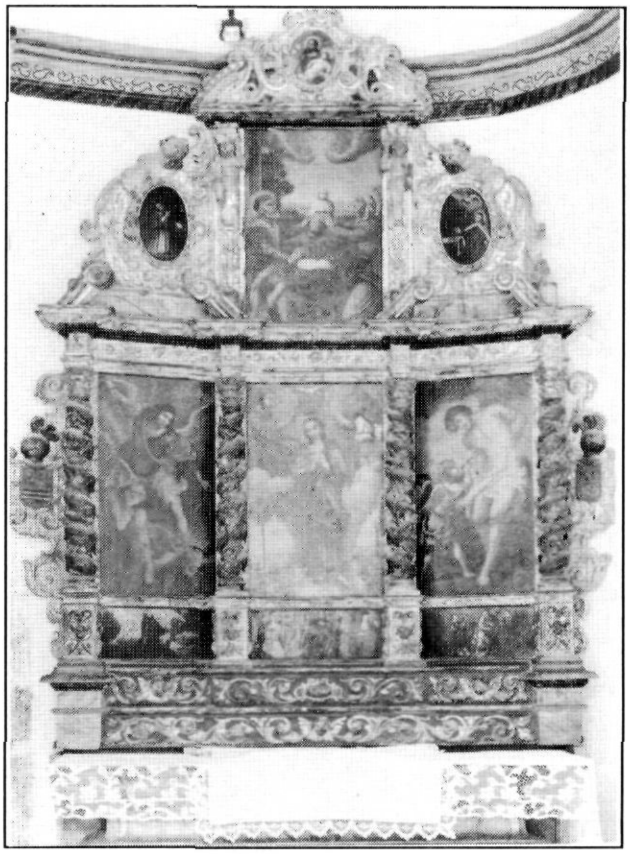

El retaule de la capella de la Concepció.
Fotògraf: Josep Domínguez i Castells. Arxiu CEIF.

EL RETAULE DE LA CONCEPCIÓ.

La primera referència documental d'aquest retaule és l'àpoca signada el 9 d'abril de 1680 pel pintor barceloní Joan Arnau a favor de Teresa Desbosch:

«Ego Joannes Arnau, depictor civis Barcinone, gratis etc. confiteor et in veritate recognosco vobis nobile domne Theresie de Caldes, Desbosch de Sant Vicens et de Vilafrancha, vidue relicte nobilis domini dompni Caroli de Caldes et de Vilafrancha, in presenti civitate Barcinone populati, [...] dedistis et solvistis mihi egoque a vobis recepisse fateos quinquaginta quinque libras barcinonenses. Et sunt pro consimilibris fervos mihi solutis per las mans de pintar los retaulons de la Capella del Castell de Vilassar, bisbat de Barcelona.» (7)

Es tracta d'un retaule pictòric sobre fusta amb decoracions de guix policromat en daurat, d'uns dos per tres metres, de forma reticular, enquadrat dintre del barroc salomònic. El cos central està dedicat a la Immaculada Concepció, descendent sobre el món amb la flor de lis com a símbol de la seva puresa. En els cossos laterals, separats per columnes salomòniques, Sant Sebastià a la dreta, nu i lligat a la columna, amb les fletxes com a atribut; i Sant Miquel Arcàngel a l'altre costat, àngel guerrer trepitjant el cap del dimoni, amb l'espasa com a atribut. Als costats reconeixem els escuts heràldics de la família Desbosch. Al coronament, la part de dalt, al centre, la nativitat de la Mare de Déu, amb Sant Joaquim i Santa Anna; i als costats, dos medallons ovalats, amb imatges de Sant Carles Borromeu, amb el vestit de bisbe, i Santa Teresa, amb els hàbits de monja de clausura, en al·lusió als propietaris Carles de Caldes i de Vilafranca i Teresa Desbosch. A dalt de tot, al guardapols, Sant Josep, que amb una mà sosté la vara florida i amb l'altra el nen Jesús.

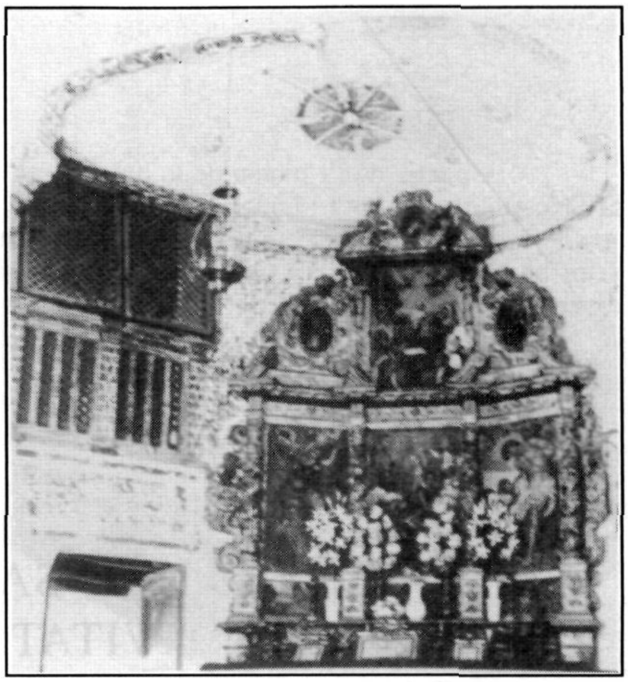

Interior de la capella. A l'esquerra podem reconèixer l'entrada de la sagristia i la tribuna al pis.
Arxiu Fotogràfic de la Diputació (clixé núm. 19.368, 11 de juny de 1916).

Pel que fa a aquest retaule, més que l'interès artístic, el que interessa és el seu valor històric com a reflex de la mentalitat del sector social que l'encarregà. Difícilment es pot valorar la qualitat estètica d'aquestes obres ja que els pintors treballen per encàrrec i actuen més com a artesans o tècnics que com a artistes creadors i lliures. Cal afegir-hi que els pintors barcelonins de l'època no tenen gaire rellevància i actuen sobretot d'acord amb el focus artístic de Madrid.

Benet Oliva i Ricós

NOTES.

1.- «El retaule de la Capella de la Concepció del Castell de Vilassar», publicat a *La història i els joves historiadors catalans. Ponències i comunicacions de Joves Historiadors Catalans celebrades al Centre Cívic de les Cotxeres de Sants els dies 4, 5 i 6 d'octubre de 1984*, Ajuntament de Barcelona, 1986, p. 297 a 302.

2.- «... Aquí present, recordant la memòria de nostre senyor Papa, inclinat a les teves devotes súpliques, de manera que permetem que tu i els successors teus en el Castell de sant Vicenç i de Vilassar, diòcesi de Barcelona, sobre l'altar que serà erigit en una capella dedicada a la Santíssima Trinitat, i a la Concepció de santa Maria, davant i adossada al Castell de Vilassar, recentment construïda, per sacerdot propi o si algun altre distint, idoni per dir missa o altres oficis divins, dret incompatible amb cap altra decisió prèvia ...» Arxiu Patrimonial del Marquès de Barbarà, Documentació en paper pendent d'ordenació. Transcrit per CUADRADA, Coral a *El Maresme Medieval: Hàbitat, economia i societat, segles X-XIV*, Mataró, 1988, p. 115.
La traducció ha estat supervisada gentilment per Pere Benito i Monclús.

3.- Arxiu de la Corona d'Aragó, secció de protocols notarials de Mataró, sèrie 397, notari Bonaventura Vigo, 6 de març de 1680, compte, memorial i àpoca.

4.- Ídem, 6 i 11 de febrer de 1680, compte, memorial i àpoca.

5.- Ídem, 11 de febrer de 1680, compte i memorial.

6.- Ídem, 17 de març de 1680, compte, memorial i àpoca.

7.- Col·legi Oficial Notarial de Barcelona, Arxiu Històric de Protocols, notari Ramon Vilana i Perlas, llig. 27, man. any 1680, f. 356 v.
Transcrit a MADURELL i MARIMON, Josep M. a *L'art antic al Maresme (Del final del gòtic al barroc salomònic) Notes documentals*. Mataró, 1970, p. 258. També a ALCOLEA i GIL, Santiago a *La pintura barcelonesa en el siglo XVIII*, tesi doctoral. Madrid, 1965.

La transcripció de documents segueix la pràctica habitual dels FULLS del Museu Arxiu. Es respecta el llenguatge original, tot i que, per a una major comprensió, s'hi ha regularitzat l'accentuació i la utilització de lletres majúscules, i, a més, s'han introduït comes en el text i s'han desfet les abreviacions.

A partir de l'examen de la documentació de la família Matas, donada al Museu Arxiu per la Sra. Dolors Matas i Flamerich, M. Assumpció Zapata i Buxens, membre de l'Equip del Museu Arxiu, introdueix una petita referència de la història de la família, en el seu moment propietària de gran nombre de negocis i propietats immobiliàries, que cada generació aconsegueix d'engrandir i diversificar.

ELS IBORA, SALOMÓ i MATAS. LES ACTIVITATS ECONÒMIQUES D'UNA UNITAT FAMILIAR (1700-1900)

El fons patrimonial de la família Matas, donat al Museu Arxiu de Santa Maria per la Sra. Dolors Matas i Flamerich, és un fons força extens (1). Una part important correspon a la línia familiar Ibora, Salomó i Matas, de la qual és descendent directe la senyora donant, que, a més, resideix en el casal familiar de les Escaletes.

La documentació de la família, bàsicament testaments i capítols matrimonials, ha permès d'elaborar l'arbre genealògic que presentem, tot i que només incorpora les branques principals, les línies d'herència, i a la vegada d'esbossar les activitats econòmiques de la unitat familiar.

Des de Francesc Ibora, propietari d'un forn de rajoles a inicis del segle XVIII, i del seu gendre Miquel Salomó, baster, amb botiga de guarniments per a cavalleries i carruatges, fins als seus hereus Lluís Matas i Miquel Matas, pare i fill, no pararà de créixer l'activitat econòmica i comercial de la família.

La família durant el segle XIX va arribar a tenir a les seves mans una gran quantitat de negocis, va patir també els embats històrics com «La Gloriosa» i la proclamació de la Primera República, però va aprofitar les conjuntures econòmiques favorables d'una ciutat que experimentava un creixement sense precedents.

La casa familiar dels Matas a les Escaletes.
Fotografia M. Sala MASMM.

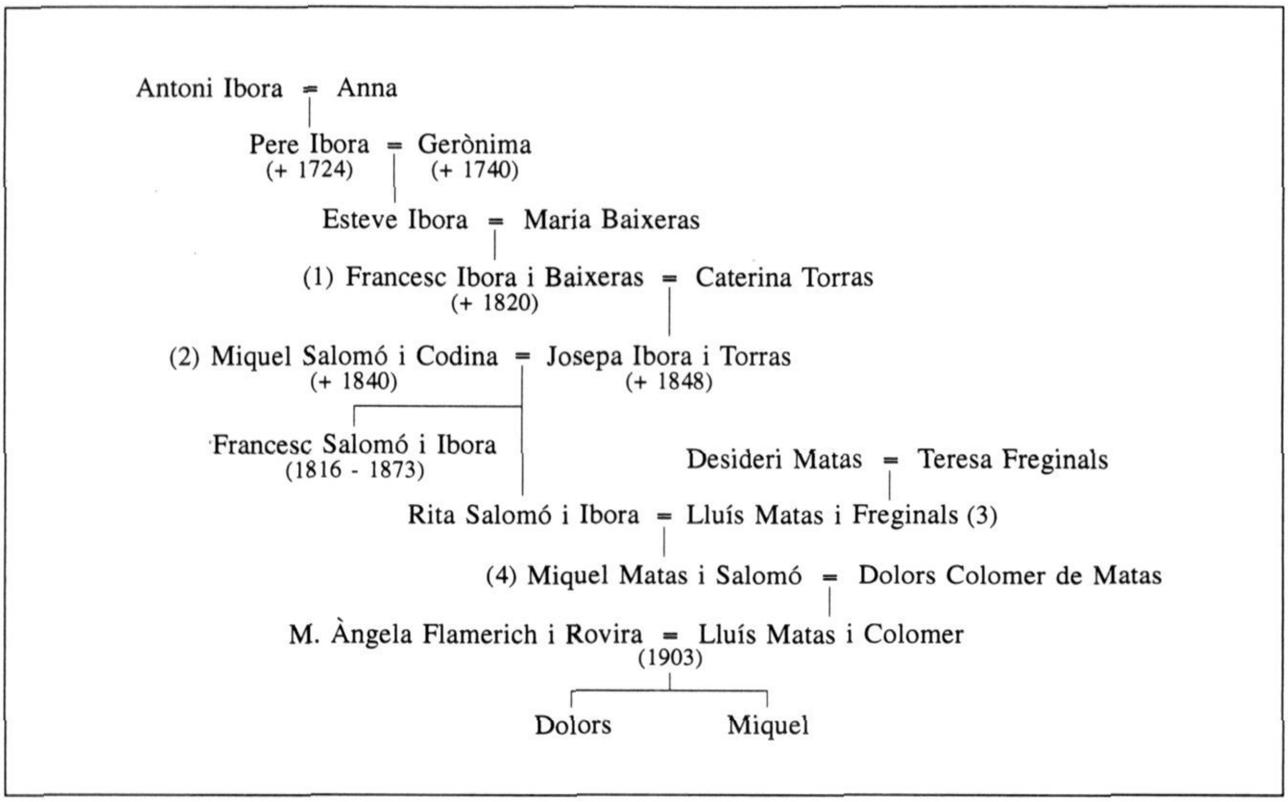

Poc sabem de les activitats econòmiques dels primers protagonistes de la nostra història. L'Antoni Ibora era un assaonador que, procedent de Daroca, a l'Aragó, s'instal·là a Dosrius. Ell i la seva muller Anna van tenir un fill, Pere Ibora, mort el 1724. Tampoc no tenim dades d'Esteve Ibora, el fill de Pere, que es va casar amb Maria Baixeras.

La documentació conservada ens permet, però, de parlar de Francesc Ibora, fill d'Esteve, casat amb Caterina Torras el 1775 i establert a Mataró, de qui coneixem l'arrendament d'un forn de rajoles a la sínia d'en Sisternes el 1796. La ciutat creix, i creixen també els negocis d'en Francesc Ibora, que compra terrenys, cases i censals i participa en diversos establiments.

Veiem algunes de les seves adquisicions:

- Pati per edificar una casa, fora del portal d'en Feliu.
- Censal d'en Manel Llauder, del veïnat de la Torra, llavors terme d'Argentona.
- Casa d'un cós al carrer de la Concepció.
- Un terç del conducte que anava dels molins de la ciutat a la fàbrica d'Indianes de Fèlix Anton Campollonch i Guarro.
- Casa d'un cós, fora de les muralles, al carrer de l'Havana.
- Casa al carrer de Sant Pere, que fou de Jaume Clavell, sabater.
- Casa d'un cós, amb una petita eixida, al Camí Ral, a la creu d'en Ramis.

Hereva dels negocis i del patrimoni de Francesc Ibora fou Josepa, la seva filla, que es casà amb Miquel Salomó i Codina, baster de Mataró. El matrimoni unia dos negocis ben pròspers, com ho demostren els inventaris fets a la mort de Miquel Salomó, l'any 1840.

A la botiga de la basteria, situada al Camí Ral núm. 1, trobem un aparador que contenia selles amb els seus guarniments, morralles que en deien de Burgos, maletes, alforges, cabeçades i brides de cavall. I tot un seguit d'accessoris de carruatges, sillons, maletes i guarniments de cavalleries, collarets de cuir, rengleres de campanetes, esquellots i cascavells, borles, bridons, tant normals com de luxe. La botiga de baster subministrava també braguers per a trencadures i carteres per a llibres i de butxaca.

L'inventari inclou també els forns de rajola situats al lloc dit Lo Palau, que havien estat comprats a Salvador Julià, i la terra comprada a Vicenç de Sisternes i Lapeyra i Manuel de Sisternes, pare i fill, cavallers nobles de Mataró, en la qual hi havia una rajoleria amb casa, fàbrica i forn d'obra per edificar, amb especificació del material existent ja

Capçalera impresa de la indústria bòvila Matas. MASMM. Arxiu família Matas.

fabricat, rajoles grosses, senzilles, primes de garrot, faldons, teules, rajoletes d'enrajolar, peses de rentadores de safareig, tot comptat per milers, tal com Déu mana.

Mort Miquel Salomó, la seva vídua fa i desfà els negocis familiars, paulatinament acompanyada en les signatures pel seu fill Francesc Salomó i Ibora; més concretament compra cases, drets, mines i terres, i el 1845 s'acaba de construir la fàbrica de rajoles a la peça dels Sisternes.

Però Francesc Salomó en triar el camí del clergat i encara que continua intervenint en els negocis, aviat es veu amb l'obligació de traspassar-los al seu cunyat Lluís Matas, casat l'any 1839 amb la seva germana Rita Salomó.

Tot i amb això la compra de la casa familiar dels Matas, a les Escaletes núm. 7, l'any 1862, serà signada pel reverend Francesc d'Assís i el senyor Lluís Matas.

L'ascendència de Lluís Matas era d'Argentona, i, en principi, no tenia relació amb altres famílies Matas de Mataró. Els seus pares foren Desideri Matas i Teresa Freginals. És més, hi ha constància, per les notes que es troben a la seva correspondència, que els seus pares i altres familiars continuaven residint a Argentona.

Lluís Matas i Freginals, a les mans de qui havia d'arribar el patrimoni de la família Salomó i Ibora, es veu relegat a segon terme, mentre el seu cunyat i la seva sogra ocupen la direcció dels negocis familiars. Fins i tot, a la mort de Josepa Salomó, tindrà problemes perquè el seu cunyat li cedeixi els drets. Malgrat tot, l'esperit emprenedor de Lluís Matas el portarà a tirar endavant el pròsper negoci de guarniments i de carruatges del camí Ral.

La documentació conservada explica, a més, les extenses relacions que aleshores la botiga tenia amb fabricants i comerciants d'Arenys (campanes i estreps), Vic (ferros i sivelles), Camprodon (clin), La Bisbal (esquellons), Arbúcies (fusta), Banyoles (blanquer), Lleida (selleria) i Barcelona (respatlleres i altres). Com a nota curiosa a afegir, les guarnicions de cotxe o galera fabricades es classificaven de 1a., 2a. 3a. o 4a. classe.

Continuarà també el negoci familiar dels forns de rajoles. Consta el subarrendament d'un forn, situat al mas Portell de la riera d'Argentona, propietat del senyor Melcior de Palau, per a constituir una companyia entre els senyors Anglada que hi posarà la feina, i Matas que hi posarà el capital. També participa en diverses societats. El 1833 forma societat amb Josep Comas i Pau Rodon, entre d'altres, per comprar una fàbrica de calç. Intervé igualment en successives societats dedicades a comprar alzines i pins a les cases de pagès, per vendre pals al ferrocarril i al telègraf. I també el troben en negocis de cabres i vaques de llet.

De la seva important fàbrica de rajoles, situada davant de la barriada de Puerto Rico, en tenim notícia per un incendi que relata el diari «El Mataronès» el 24 de març de 1878.

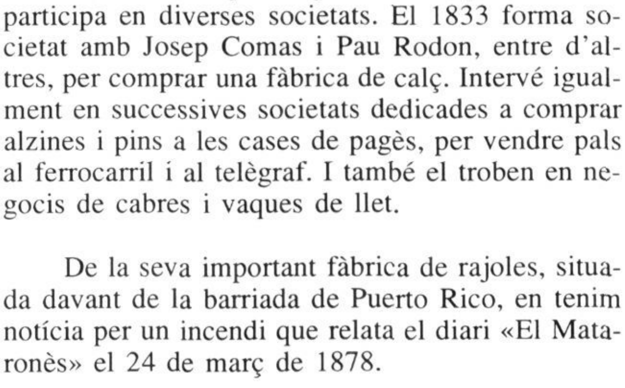

Carta adreçada al Sr. Miquel Matas des de Castelló. MASMM. Arxiu família Matas.

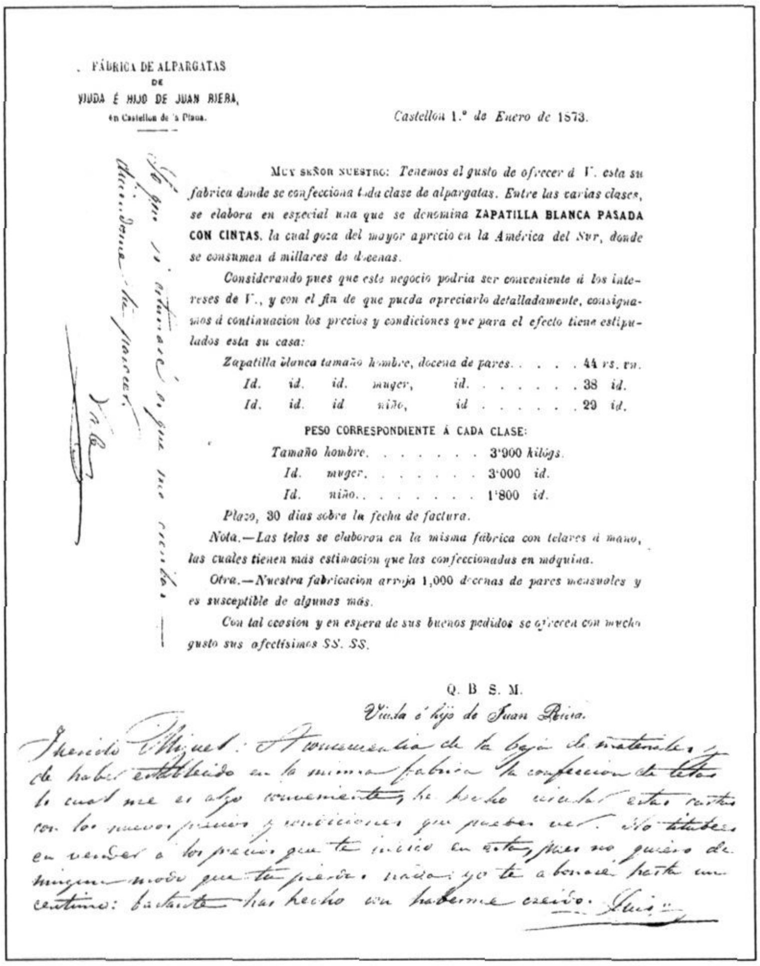

FÁBRICA DE ALPARGATAS
DE
VIUDA É HIJO DE JUAN RIERA,
en Castellon de la Plana.

Castellon 1.° de Enero de 1873.

MUY SEÑOR NUESTRO: Tenemos el gusto de ofrecer á V. esta su fábrica donde se confecciona toda clase de alpargatas. Entre las varias clases, se elabora en especial una que se denomina ZAPATILLA BLANCA PASADA CON CINTAS, la cual goza del mayor aprecio en la América del Sur, donde se consumen á millares de docenas.

Considerando pues que este negocio podria ser conveniente á los intereses de V., y con el fin de que pueda apreciarlo detalladamente, consignamos á continuacion los precios y condiciones que para el efecto tiene estipulados esta su casa:

Zapatilla blanca	tamaño	hombre,	docena de pares	44	rs. vn.
Id.	id.	muger,	id.	38	id.
Id.	id.	niño,	id	29	id.

PESO CORRESPONDIENTE Á CADA CLASE:

Tamaño hombre	3'900	kilógs.
Id. muger	3'000	id.
Id. niño	1'800	id.

Plazo, 30 dias sobre la fecha de factura.

Nota.—Las telas se elaboran en la misma fábrica con telares á mano, las cuales tienen más estimacion que las confeccionadas en máquina.

Otra.—Nuestra fabricacion arroja 1,000 docenas de pares mensuales y es susceptible de algunas más.

Con tal ocasion y en espera de sus buenos pedidos se ofrecen con mucho gusto sus afectísimos SS. SS.

Q. B. S. M.

Viuda é hijo de Juan Riera.

Nota dels preus de les espardenyes. MASMM. Arxiu família Matas.

Continua la fàbrica de rajoles, i el trobem també, amb Lluís Riera, de Castelló de la Plana, en negocis d'exportació d'espardenyes cap a Amèrica.

L'esperit emprenedor, aventurer i negociant de molta gent de la nostra ciutat es fa palès en aquesta petita història, que arriba encara fresca a les nostres mans, i que hem tingut l'oportunitat d'esbossar tot ordenant i catalogant la documentació de la família Matas, Salomó i Ibora. La botiga de basteria, les societats, la gran rajoleria, tota la problemàtica familiar ens acosten a gairebé dos segles de realitat mataronina.

M. Assumpció Zapata i Buxens

És molt probable que els esdeveniments anticlericals de «La Gloriosa» fessin marxar el reverend Francesc Salomó i Ibora a França, on morí el 1872. El cementiri de Tolosa encara guarda les seves despulles.

Un cop mort, tots els seus drets corresponents a l'herència de la seva mare passen al seu nebot Miquel Matas i Salomó.

Miquel Matas, el darrer protagonista de la història familiar que comentem, es casa amb Dolors Colomer. A través de la correspondència que manté amb Celestí, el seu germà jesuïta, notem que la seva vida no fou massa afortunada. En uns moments de canvi, d'aldarulls i de revolucions moren dos dels seus fills, un d'ells Josep, de 12 anys, que havia aconseguit de ser admès al seminari jesuïta de Manresa.

NOTES.

1.- El fons incorpora gran quantitat de documentació, bàsicament del segle XIX. Vegeu ZAPATA i BUXENS, M. Assumpció. «Dipositari de *Penas de Cámara*. Una petita roda de l'engranatge de la fiscalitat del 1824 al 1838». *FULLS del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 48. Mataró, gener de 1994. Article redactat també a partir de l'arxiu de la família Matas.

FERRO-CARRILES DE BARCELONA A FRANCIA POR FIGUERAS.

Núm. 51. Estacion de MATARÓ 16 de [illegible] de 1872

D. N. Riera

ha entregado 753

valor de los portes y gastos de la expedicion de velocidad N.° 597

procedente de Castellón venida á su consignacion.

El Jefe de la Estacion,

Rebut dels ports de les espardenyes que procedien de Castelló. MASMM. Arxiu família Matas.

Amb llenguatge planer i molt descriptiu, Joan Ballescà i Prat, parlant de la «Societat Iris», ens explica records de la seva joventut, que poden considerar-se com a fulls d'unes memòries, tot just començades a escriure.

RECORDS DELS VELLS TEMPS. LA SOCIETAT IRIS

Per als qui hem arribat a col·leccionar una gens menyspreable quantitat d'anys arriba un moment en el qual en la ment prenen possessió els records, a voltes clars-obscurs, dolorosos els uns, que encara pessiguen el cor en recordar-los, i altres agradables, que plau de fer revenir a la memòria, que és com reviure'ls altra vegada. Entre aquests darrers ocupa per a mi un lloc preferent la «Societat Iris».

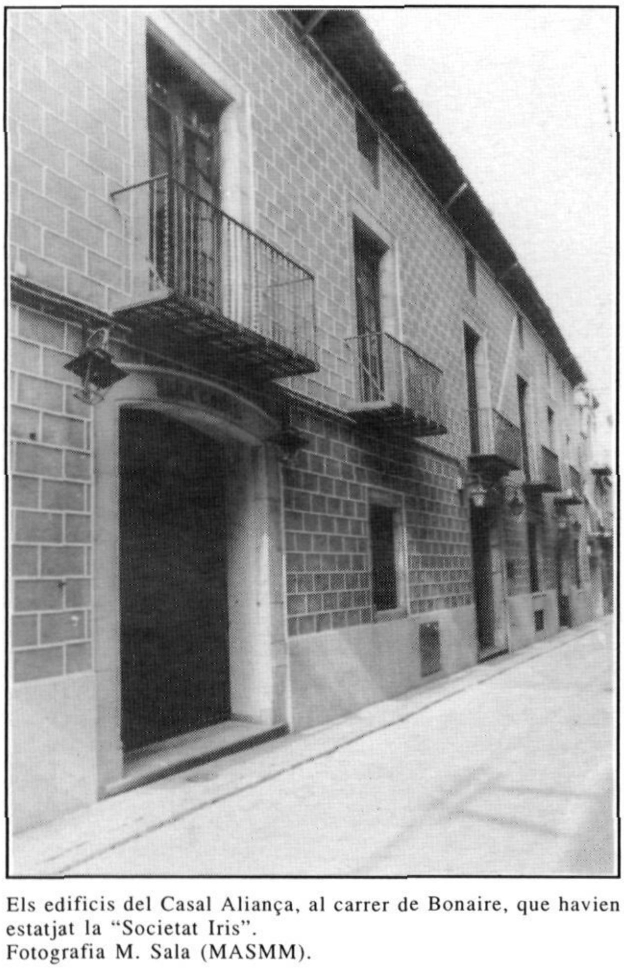

Els edificis del Casal Aliança, al carrer de Bonaire, que havien estatjat la "Societat Iris".
Fotografia M. Sala (MASMM).

En els anys vint, i fins a la primera meitat dels trenta, floriren a Mataró una colla de societats. Sense pretendre d'ésser exhaustiu recordo l'Ateneu, el Foment Mataroní, l'Esport, el Centre de Dependents, el Centre Catòlic d'Obrers i la Societat Iris. Els joves mataronins s'hi aplegaven segons la seva manera de pensar, i hi desplegaven activitats culturals, artístiques, esportives i de lleure.

Fer un estudi del que era la joventut mataronina d'aquells dies no és pas l'objectiu d'aquest treball, ja que només em proposo de recordar, a grans trets i al vaivé de la memòria, el que era l'Iris. El local del carrer de Bonaire –ara ocupat pel Casal de l'Aliança– era per a molts joves de la meva edat com una segona llar. La feina del dia acabada, un moment o altre, i hi fèiem via. Les hores passaven de pressa jugant la partida d'escacs o de dòmino, assistint a cursos d'història de Catalunya i de llengua catalana, o fent petar la xerrada amb els companys. I, a les festes, ball. Els diumenges, venint del camp de l'Iluro, a ballar!.

Eren uns temps ben diferents dels d'ara, sense la llibertat de costums imperant avui. La sala de ball de l'Iris –el saló de l'Aliança ara– tenia unes galeries laterals elevades on es po-

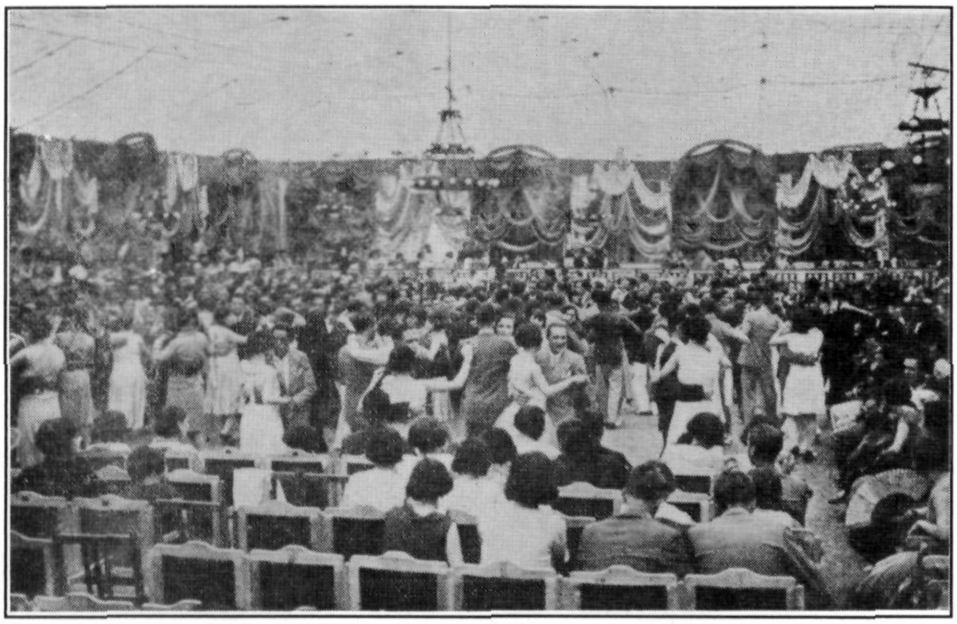

L'envelat de la Societat Iris.
Album de la Festa Major,
Mataró, 1930.
Fotografia Carreras.

saven els «mirons». Sota d'elles les balladores amb les seves mares que badaven tot vigilant el comportament «com cal» de les seves noies, criticant amb les veïnes qui no els feia el pes i, més d'una vegada, fent una becaineta, «pesant figues» que en dèiem.

El ritu, per ballar, era sempre el mateix. «Senyoreta, que té el *pericón*, o el *foxtrot*, o el pas-doble, o el tango o el vals compromès?». La noia també tenia les seves preferències i quan el pretendent no li agradava, o esperava una parella més al seu gust, contestava «ho sento, però ja els tinc tots compromesos». Que n'era de bonic, tot i la seva ingenuïtat, que ara pot semblar ridícula; era una mostra de respecte mutu i de bona educació. Per les festes grosses, balls de gala, i per la Festa Major, l'envelat a la platja. Amb corbata i americana els nois, i vestits llargs les noies, fes el temps que fes, s'hi suava com en una sauna. Ball d'obsequi, ball de rams... Un any per carnaval hi hagué mala maror a la sala perquè havien posat el preu de l'obsequi (correntment una figureta de porcellana) a dues pessetes!. Al ball es lligaren molts prometatges que acabaren en casori. L'Iris contribuïa a la conservació de l'espècie.

D'aquelles ballades, un dels personatges que més m'han quedat a la memòria és en Pepet. Com es deia de cognom?. No ho sé i dubto que la majoria ho sabéssim. Era un espectacle veure com en Pepet baixava de la taula de sota l'escenari, on hi havia els músics, i es dirigia a una parella per tocar, més o menys discretament, l'espatlla del ballador, i li deia «Ep, que tu no has pagat!», amb l'astorament de la noia i la vergonya, si en tenia, del noi. Com s'ho feia per saber-ho?. Potser perquè com que ens coneixia tots, vigilava els qui creia que li podien fer trampa.

I després del ball, a passejar per la Riera. Els més distingits, o que s'ho creien, fills de botiguers o de fabricantets, empleats de despatx o de banca, és a dir treballadors intel·lectuals, a la vorera de l'Ajuntament, «l'acera dels senyors», i els obrers manuals a l'altra banda, a «l'acera dels pobres», amunt i avall, buscant amb la mirada i saludant, una i altra vegada, les senyoretes que també s'hi passejaven. Tan «cursi» com vulgueu, però per res al món ens hauríem deixat perdre la passejada per la Riera.

És a l'Iris on vaig començar a fer esport. Els vespres, a la sala de ball, sota la direcció d'en Pep Ibern, l'estanquer de la Riera, marxador aleshores del Laietània, fèiem exercicis de gimnàstica. Acabats els exercicis, la dutxa consistia a banyar-nos en un safareig que hi havia prop de la porta que donava als darreres. D'allí sortiren els equips de bàsquet de l'Iris i la secció d'atletisme, l'Iris A.C., mallot blau cel amb tres de les anelles olímpiques, on vaig fer atletisme fins que la maleïda guerra ho destruí tot. Ens preparàvem de bon matí, abans d'anar a

treballar, res d'entrenadors, ni massatgistes, ni res que s'hi assemblés, al camp de futbol del C.D. Mataró, el de la samarreta roig-negre, prop de les «Hermanites». Hi vaig passar unes hores delicioses tot fent amics per a tota la vida.

També assoliren una certa importància la Secció Sardanista i la Secció Excursionista. L'any 1934, amb els amics del Laietània i del Centre Catòlic, organitzàrem una acampada al llac de Sant Maurici. Anàrem amb un decrèpit autocar a Espot i després uns muls portaren el material i el tiberi al llac, aleshores encara quasi verge sense la resclosa que, engrandint-lo, ha negat els meravellosos prats que l'envoltaven, on plantàrem les tendes. Als Encantats, al Peguera i al Monastero, quedaren marcades les petjades dels muntanyencs de Mataró. La secció d'Excursionisme deixà d'existir l'any 1935, arran de la fundació de la U.E.C., en la qual s'integraren la majoria de les entitats excursionistes de Catalunya.

Una de les seccions més florents, que arribà a gaudir de gran prestigi no solament a la nostra ciutat sinó en tot l'àmbit cultural de Catalunya, fou la secció de Teatre, que desenvolupà una gran activitat i que comptava amb un estol de magnífics actors. La sala s'omplia a cada representació.

Seria imperdonable deixar d'esmentar la biblioteca, una de les millors de la ciutat, amb una col·lecció valuosa de volums. Una de les perles de la biblioteca eren els volums de la Bernat-Metge, en català, amb les obres de Plutarc.

Segell de la biblioteca de la "Societat Iris". Una part d'aquesta biblioteca és avui al Museu Arxiu de Santa Maria, en qualitat de dipòsit de la Direcció General de Joventut.

Aquests són, repeteixo, sense pretendre de fer història, els records que conservo d'aquella admirable «Societat Iris», un pèl esquerrana i catalanista, però respectuosa amb tothom, que m'acollí en els millors anys de la meva joventut.

Qui n'escriurà la història?

Joan Ballescà i Prat

Després d'una visita al Museu Marítim Prins Hendrix de Rotterdam, el periodista Manuel Cusachs i Corredor parla de «la Coca de Mataró» i comenta el primer article publicat sobre la nau votiva l'any 1930, per l'arquitecte mataroní Miquel Brullet i Monmany.

LA COCA: UN VALUÓS PETIT VAIXELL

Durant les vacances estivals de l'any 1994 un reduït grup de mataronins vàrem tenir el goig –i l'emoció– de poder contemplar «la Coca de Mataró» que, com sabeu, es troba guardada al Museu Marítim Prins Hendrix de Rotterdam, on resta exposada –de forma estel.lar– en la sala dedicada a miniatures navals.

Tots sabem que a «la Coca» l'envolta un cert misteri entorn del seu origen, per la seva partença a terres ben llunyanes i per una temporal desaparició del Museu on ara es troba. Un cert misteri que també va estar present en la nostra visita, quan en preguntar per ella un empleat del Museu ens va dir que allí no hi era. Tossuts, la vam descobrir en una postal de la llibreria del mateix Museu –que l'anomena «Catalaanse Nao». Llavors l'empleat va recuperar la memòria i nosaltres, sense pensar-ho dos cops, anàrem a la seva recerca. L'emoció ens embargà en veure-la, i no teníem ulls per a res més. Era la peça més preuada de la sala i molt especialment per a nosaltres.

Vàrem comprar una publicació que parla d'ella, només en neerlandès, amb l'esperança de trobar algun traductor que ens desxifrés el text, ja que tan sols hi reconeixíem algunes paraules, com Columbus, i un enigmàtic interrogant després de la paraula Mataró –...Mataró?– cosa que encara excitava més la nostra curiositat. La nostra compatrícia Marta Manté, resident a Brussel·les, ens desvetllà el contingut de l'escrit, del qual n'oferim un ampli resum.

«En el període que va del segle XIV al segle XVII sorgeixen diverses innovacions en les tècniques de construcció naval, en estreta relació amb els canvis que es produeixen en la navegació. Els vaixells ja no sols naveguen paral.lelament a les costes, sinó que s'endinsen en el mar, i passen a ser autèntics vaixells marins. Això voldrà dir que cal augmentar la seva mida, ja que han de tenir més cabuda per transportar càrrega i provisions, i que necessiten més capacitat de propulsió.

Aquesta serà la causa que fa que els vaixells no sols passin a tenir més pals, sinó que també els constructors navals modifiquen les seves tècniques; els cascs deixen de fer-se amb planxes més o menys sobreposades i seran ben llisos; també variaran la posició i la forma del timó.

Ens trobem en un període d'enorme i ràpida evolució de la construcció naval i aquests canvis són els que possibilitaran que Colom descobreixi Amèrica, el 1492, i que Magallanes emprengui la volta al món el 1519.

Les fonts per a reconstruir aquesta evolució són força limitades; les més importants són les nombroses imatges dels vaixells de l'època; també existeixen fonts literàries, i no es pot oblidar l'arqueologia submarina, que ha donat elements per conèixer tot aquest procés.

Però el model que tenim aquí és, fins avui, l'única imatge en tres dimensions d'un vaixell d'aquell temps. Es tracta, doncs, d'una font històrica excepcional, tot i que ens planteja diverses preguntes. Per exemple, si el model va ser realment ofert com a imatge votiva en l'església del port català de Mataró, o si l'aspecte que presenta correspon al seu aspecte original.

El model, però, ja ha servit per respondre algunes preguntes. La coberta dels vaixells marins, al segle XV, es recobria per a fer-la impermeable i planxes de fusta recobrien tot el casc per a reforçar-lo. A la proa trobem un cap d'home i un drac i el

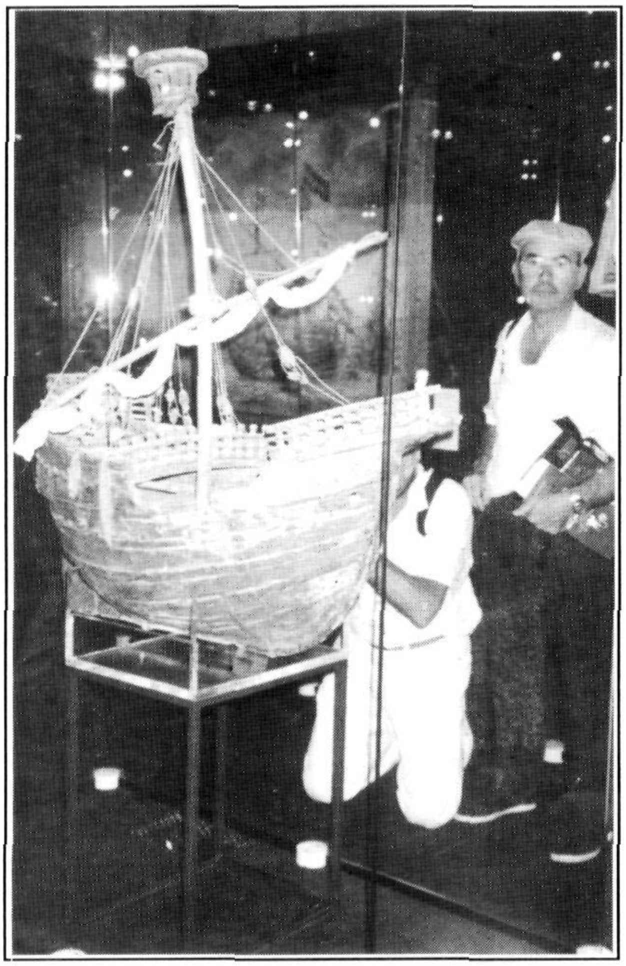

"La Coca" exposada al Museu Prins Hendrix de Rotterdam.
Fotografia M. Àngels Mas.

mirall del model mostra restes de pintura amb motius florals i una figura femenina. També ens ensenya que navegar era un ofici ben perillós; els tabics mòbils per atrinxerar-se, a proa i a popa, ofereixen protecció contra fletxes i armes de foc.

El model, amb la seva impressionant forma, mostra un bon vaixell, de 18 metres d'eslora, 9 de mànega i 4 de calat. Podia transportar prop de 100 tones quedant un metre per sobre del nivell del mar. El vaixell era segur, però lent. Un vaixell de característiques semblants ben bé ha pogut formar part de l'estol de Colom.» (1)

MIQUEL BRULLET, DESCOBRIDOR DE «LA COCA».

Els mataronins hem d'agrair a l'arquitecte Miquel Brullet i Monmany la seva curiositat i el seu amor per les coses de Mataró, per haver traduït un text del número 4.743 de la revista anglesa *The Illustrated London News*, corresponent al 15 de març de 1930, escrit per Mr. Henry B. Culver, i haver-lo publicat a la revista local Pensament Marià, l'abril de 1930, en un article que titulà «Un valuós petit vaixell». En aquella publicació britànica –en opinió de Brullet– hi «trobem una interessant informació d'una petita obra d'art popular. El seu valor històric, tècnic i de raresa, té per a nosaltres el de la seva procedència mataronina.

Es tracta d'un petit model de caravel·la del segle XV, usant aquest nom en el sentit genèric de *nau mercant medieval. D'ell, en parla un especia*lista, Mr. Henry B. Culver, dient: «Personalment no hauria cregut mai que un objecte semblant hagués escapat a l'acció destructiva del temps. I, encara, veieu, ha anat a parar a Nova York! En les Reinhardt Galleries hi ha un model de vaixell indubtablement de cap allà els temps de Colom. Pervé d'una petita ermita d'una població marinera anomenada Mataró, en la Costa de Catalunya, a Espanya.»

Més endavant del seu escrit Miquel Brullet informa de la destinació final del model d'embarcació –a la qual encara no se l'anomenava «Coca»– i diu que «està dipositat en el Museu Marítim Prins Hendrik de Rotterdam. El Director d'aquesta institució, Mr. J.W. van Nouhuys, ens informa que fou adquirit per Mr. D.G. van Benningen de Rotterdam, el qual l'ha deixat al Museu.»

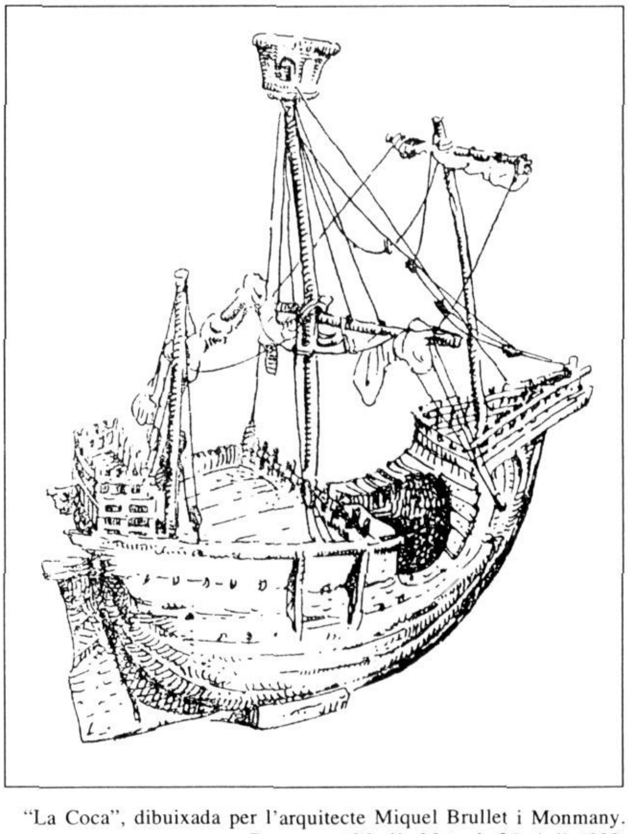

"La Coca", dibuixada per l'arquitecte Miquel Brullet i Monmany.
Pensament Marià. Mataró, 25 abril 1930.

Al final del seu interessant escrit –i després de fer una descripció tècnica– Brullet acaba fent un crit d'alerta sobre el perill d'espoliació del nostre patrimoni existent a les ermites de la costa per part d'alguns especuladors en obres d'art, donant a entendre que «La Coca» podia haver estat donada o venuda a uns hipotètics compradors estrangers.

«L'afortunada troballa –afortunada per als seus posseïdors– ens obliga a posar una especial atenció en la defensa d'aquestes mostres d'art popular tan abundants en les nostres ermites i santuaris. Una col.lecció magnífica es guarda a Santa Cristina i de menys nombroses a La Cisa, La Misericòrdia, el Vilar, el Vinyet i quasi tots els santuaris de la Costa.

Cap d'aquests vaixells, per poc antic que sia, no deixarà de tenir ben promptament un valor inapreciable, multiplicat per la seva provada autenticitat. La pèrdua d'aquest exemplar, que algú ha dit que és únic al món, ens ha d'estimular a no plànyer afanys. Els senyors rectors i encarregats d'ermites han de procurar-ho amb especial interès, que no serà mai excessiu.

De com són recercades aquestes peces autèntiques, ho demostra ço que ens contà fa pocs dies un amic. A la porta de la Basílica de Santa Maria, atengué uns anglesos que li demanaren amb insistència si allí es guardaven ex-vots, petits vaixells i davant la seva negativa prosseguiren la seva ruta, segons digueren, cap a Canet, en continuada persecució.

Si avui s'és perdut el bell costum d'aquestes presentalles per la gent del mar, no permetem perdre les que la fe dels nostres avis ens ha llegat.» (2)

QUI VA FER FONEDISSA «LA COCA DE MATARÓ»?

El novembre de 1981, al setmanari El Maresme (3) un interessant reportatge de Joan Catà titulat «Qui ha fet fonedissa 'La Coca de Mataró'?», va tornar a embolcallar-la amb un vel misteriós. L'alarma era perquè Mn. Josep Colomer, llavors rector de Sant Simó, havia estat a Rotterdam i no havia pogut veure «La Coca». El museu Prins Hendrix era tancat i ningú no sabia donar-li raó del petit vaixell. «Caput» li deien els holandesos. El seu pelegrinatge per diversos museus de Rotterdam va ser endebades, «La Coca» s'havia fet fonedissa. Per la seva part, la regidora de l'Ajuntament Nati Dorda, aquells mateixos dies havia anat a Santa Maria del Mar, a Barcelona, per visitar «in situ» la reproducció de la nau votiva allí dipositada i s'havia trobat amb la desagradable sorpresa de poder comprovar que havia desaparegut.

Aquestes dues desaparicions van disparar un munt d'especulacions i es van fer gestions amb el director del Museu de Rotterdam. Finalment el misteri es desvetllaria en saber-se que «La Coca» seguia estant allí ben resguardada, al mateix lloc on la vàrem poder veure.

Manuel Cusachs i Corredor

Portada d'una publicació del Museu Prins Hendrix de Rotterdam.

NOTES.

1.- «Schatkamer», Maritiem Musem Prins Hendrik. Rotterdam, 1991; p. 7.

2.- «Pensament Marià», 25 d'abril de 1930, p. 1.

3.- «El Maresme», 30 X a 5 XI, 1981, p. 10.

RECURSOS

BARALT i TORRAS, Josep

TEXTOS D'ENSENYAMENT NÀUTIC (1786-1803)

Edició a cura de Josep M. Pons i Guri (Barcelona 1995).

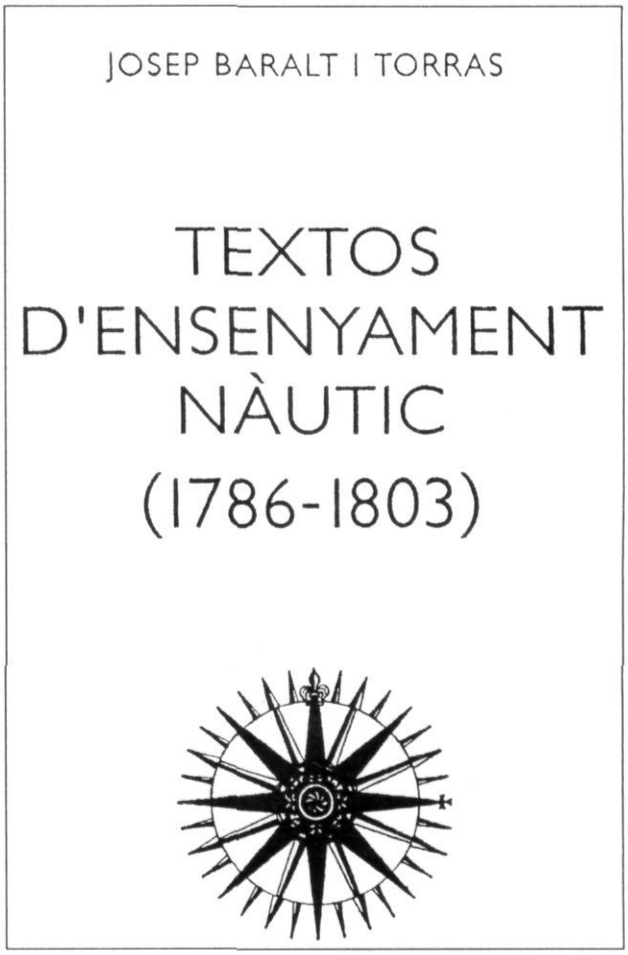

Si Josep M. Pons i Guri ens oferí l'any 1960 un estudi exhaustiu sobre l'Escola de Nàutica d'Arenys de Mar, oberta a la susdita vila l'any 1779 i que fins a mitjan segle passat subsistí com un important centre d'ensenyament nàutic de Catalunya, avui el mateix autor ha posat a la disposició dels interessats en aquest tema, i en els marítims en general, un aplec de textos redactats per Josep Baralt i Torras, l'arenyenc director d'aquell centre, que serviren per explicar les matèries pròpies del pilotatge nàutic. Es tracta, doncs, d'un bon complement per al coneixement més extens des del vessant docent de l'escola arenyenca. Endemés, en publicar els textos d'una forma facsímil, fa més atractiva la seva consulta, la seva lectura.

Concretament, es tracta de la primera de les obres conegudes de Josep Baralt, *Recopilación de varias tablas propias para la Navegación...* (Barcelona 1786), seguida dels apunts de l'escola impresos en diferents etapes, en forma de fullets independents: 1) *Tratado de cosmografía*, 2) *De la geografía, o Descripción del Glovo terráqueo*, 3) *Uso de los glovos o esferas artificiales*, 4) *Explicación de los quatro términos de la navegación*, 5) *De la Hidrografía. Construcción y uso de las cartas marítimas*, 6) *Construcción y uso del quadrante de reducción.* Com a complement d'aquest darrer tractat, s'insereix un facsímil del quadrant de reducció, o *quadrante dorado*, per a ús dels deixebles, que Baralt havia fet estampar per planxa de coure.

Qui hagi seguit la història de la vida i els fets de l'escola de nàutica d'Arenys de Mar i del seu fundador i primer director Josep Baralt, podrà ara conèixer d'una manera més aprofundida els textos mateixos del sistema pedagògic usat per a la instrucció dels alumnes del centre, i podrà adonar-se com Baralt havia aconseguit de compendiar les matèries d'una manera pràctica en ajut als qui s'iniciaven als estudis de la ciència nàutica.

És d'agrair, doncs, a l'amic Josep M. Pons i Guri, l'encert de l'edició de tots aquests textos, i encara més pel fet que avui són rars els exemplars que se'n conserven. I no oblidem tampoc que estem davant d'uns tractats amb els quals aprengueren la navegació d'altura prop de dos milers de pilots, autèntics protagonistes de les «glorioses travessies atlàntiques de la Marina Mercant Catalana en el moment més interessant d'aquesta, al trencall dels segles XVIII i XIX», per dir-ho amb paraules del propi Pons i Guri.

J. LL.

DOCUMENTACIÓ

MANUAL DELS VICARIS (IX)

El manual del vicari Agustí Ferran (anys 1772 i 1773) consta només de deu folis, dels quals tres són en blanc, i conté molt poques actes; la majoria són en castellà. En transcrivim quatre.

La primera relaciona una reunió dels preveres de Santa Maria a la Sala de l'Arxiu, sobre la Sagristia, ocupada actualment pel Museu Arxiu, en la qual s'instal·larà ben aviat la Sala de Síntesi. Cal destacar que l'original conté la signatura de tots els preveres.

Les dues segones fan referència als pagesos dels veïnats del terme de Mataró, amb voluntat de constituir «gremi» propi, que molt probablement tenen oposició de part dels mariners. Qüestions de preeminència o de categoria entre pagesos i mariners són habituals al Mataró de l'època. Cal fer notar que els cognoms familiars de la majoria d'aquests pagesos es conserven avui com a noms de lloc de masies o partides del terme.

La darrera és ben curiosa, a partir d'una denúncia coneixem la dieta diària d'una família mataronina.

El manual conté també una anotació, que no transcrivim, que documenta la presència de mataronins a Guayaquil i Lima.

ELECCIÓ DE REPRESENTANTS DELS PREVERES «RESIDENTS» DE L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA EN L'ACTE DE CONCESSIÓ D'UNA PART DE LES RELÍQUIES DE LES SANTES AL MONESTIR DE SANT CUGAT DEL VALLÈS.

Manual del vicari Agustí Ferran
23 de juliol de 1772
Foli 4
Arxiu del Rector
MASMM

En la ciudad de Mataró, Obispado de Barcelona, a 23 días del mes de julio del año del Nacimiento del Señor de 1772.

Convocados los Reverendos Residentes y Beneficiados de la Parroquia Iglesia de Santa María de esta ciudad de Mataró, en la Sala del Archivo de la misma Parroquial Iglesia, en donde por las convocaciones de lo que ocurre en dicha Parroquial Iglesia es costumbre convocarnos. Y, estando así convocados, ha sido propuesto por parte de el Reverendo Señor Rector que, haviéndose por el Muy Ilustre Señor Abad y Cabildo del Real e Imperial Monasterio de San Cugat del Vallés, concedido al Ilustre Ayuntamiento de esta ciudad, Corregidor y Regidores y Diputados de esta ciudad, y al dicho Rector y Clero de esta dicha Parroquial Iglesia Reliquias de los cuerpos de las Santas Mártires Juliana y Semproniana, Patricias de esta ciudad. Y deviendo el referido Reverendo Rector, con los comisionados de dicho Ilustre Ayuntamiento, de passar al referido Real e Imperial Monasterio para la acceptación en la entrega de dichas Reliquias. Y considerándosse un acto tan serio y lustrosso con la concurrencia del referido Señor Abad y Cabildo, le havia parecido que sería más honorífico y conforme que, por parte del dicho clero, fuessen elegidos uno o dos individuos del mismo clero, assí para assossiarle en el referido acto, como, y en casso fuesse necessario en nombre del mencionado clero, pudiessen estos hazer la acceptación de las mencionadas Reliquias. Cuya proposición olvida por el mencionado clero concurrente, como a la mayor parte de los treinta siete Residentes de dicha Parroquial Iglesia, se ha deliberado por ellos elegir y nombrar a los Reverendos Joseph Smandia, Presbítero y Beneficiado, y el Doctor Miguel Viñals, Presbítero y Residente Perpetuo, dándoles y atribuyéndoles toda facultad y poder que necessario sea para acceptar las mencionadas reliquias y practicar todo lo demás conveniente hazta el logro de su culto y veneración en la Parroquial Iglesia de esta ciudad, y lo mismo que dicho clero practicaría si allí presente se hallasse y los dichos concurrentes, de conocidos del infrascrito Notario, lo han firmado de sus manos.

Fueron testigos Joseph Casamitjana y Jaume, texedor de velos, y Salvador Vilaseca, marinero, los dos de Mataró.

Dr. Félix Pla, Presbítero.
Lorenzo Campllonch, Presbítero.
Lorenzo Roca, Presbítero.
Joseph Torner, Presbítero.
Jayme Torras y Tria, Presbítero, Beneficiado.
Miguel Ribas, Presbítero.
Pablo Bigas, Presbítero.
Dr. Antonio Massot y Portell, Presbítero.
Joseph Tarafa, Presbítero.
Joseph Mandri, Presbítero.
Joseph Martín Guarro, Presbítero.
Joan Pau Matas y Portell, Presbítero.
Thomàs de Llança i Palau, Presbítero.
Mariano Codina, Presbítero.
Dr. Buenaventura Catalá, Presbítero.
Dr. Juan Bautista Falguera, Presbítero.
Jayme Serra, Presbítero.
Salvador Bages, Presbítero.
Nicolau Guanyabens, Presbítero.
Dr. Joseph Fexas, Presbítero.
Carlos Pi, Presbítero. (1)

Delante de mi Agustín Ferrán, Presbítero y Vicario de dicha Parroquial Iglesia y en dicho nombre, por autoridad ordinaria, escribano público de dicha ciudad.

1.- Les vint-i-una signatures són autògrafes. Es pot observar que gran part dels residents pertanyen a les famílies importants del Mataró del segle XVIII.

CERTIFICACIÓ DE LA PRESÈNCIA DELS PAGESOS DEL TERME DE MATARÓ, «TENINT L'HORA», DURANT LES QUARANTA HORES D'EXPOSICIÓ DEL SANTÍSSIM SAGRAMENT, EL 30 DE MARÇ DE 1773.

Manuel del vicari Agustí Ferran
30 de març de 1773
Folis 4 v i 5
Arxiu del Rector
MASMM

En la ciudad de Mataró, Obispado de Barcelona, en el Principado de Cataluña, en el día martes treinta, del mes de marzo del año de milsetecientos setenta y tres, constituhido yo, Agustín Ferrán, Presbítero y Vicario de la parroquial Iglesia de Santa Maria de dicha ciudad de Mataró, por la authoridad ordinaria Notario público de dicha ciudad y parroquia, en presencia de los testigos bajo escritos y del Reverendo Doctor Bernardo Vilaseca, Cura Párroco de la misma parroquial Iglesia, dentro de esta y en frente la Capilla cuyo titular es el Señor San Isidro (1), en el punto que dió el relox de la citada Iglesia, las quatro de la tarde de aquel día, y allí (como dicho es) constituhido el referido Cura Párroco pidió y requirió llevasse auto en forma probante de como en aquella hora señalada a los labradores, que lo eran tales, sin mescla de otros officios, los que allí dentro la dicha capilla existían y estaban presentes, cuyos nombres y apellidos eran los siguientes:

Salvador Pera, Miguel Janer, Jayme Tria, Fidel Parés, Gaspar Cuyás y Morera, todos labradores del vezindado de Mata, Mus Dori, Joseph y Pedro Dori, hijos del dicho Mus, labradores del vezindado de Cirera, Francisco Perpunter y Daviu, Bonaventura Catalá, hijo mayor de Sadurnín Catalá, Bartholomé Marqués y Joseph Amatller, labradores del vezindado de Valleix, y Mariano Castells, que lo es del vezindado de Trayá (2), cuyos vezindados son del término de esta misma ciudad, partían en forma regular, con antorchas en las manos, de aquella capilla, dirigiéndose frente al Altar Mayor de dicha parroquial Iglesia, lugar destinado para assistir allí, en el tiempo de una hora, desde las dichas quatro hasta las cinco, de las quarenta que con el Santísimo Sacramento expuesto se estaban celebrando, y de que, en efecto, estuvieron aquellos mismos labradores arrodillados en aquella hora, en el citado lugar, de todo lo que assí como queda dicho, hecho y seguido, insiguiendo el mismo requerimiento lo lleva por auto. Que fue fecho en dicha esta ciudad de Mataró, y lugar arriba citado, en el día y hora, mes y año expressados, siendo a todo ello presentes por testigos el Reverendo Mariano Peramás y Nadal, Presbítero, y otro de los vicarios de la mencionada parroquial Iglesia, e Isidro Font, vezino de esta dicha ciudad, para esto especialmente llamados y el susodicho Reverendo Cura Párroco lo firmó de su mano, de que doy fe.

Dr. Bernardo Vilaseca, Cura Párroco.

Por ante mi, Agustín Ferrán, Presbítero y Vicario, y en dicho nombre Notario de esta ciudad y Parroquia.

1.- És l'actual capella de Sant Josep.
2.- El veïnat de Traià era aleshores terme de Mataró. Va ésser-ho fins a mitjan segle XIX, quan, a partir d'una permuta, passà a ésser terme d'Argentona.

CERTIFICACIÓ DE LA PROHIBICIÓ D'ACTUAR COM A GREMI, FETA PEL CORREGIDOR ALS PAGESOS DEL TERME.

Manual del vicari Agustí Ferran
13 d'abril de 1773
Foli 5
Arxiu del Rector
MASMM

Yo Agustín Ferrán, Presbítero, Theniente de Cura de la ciudad de Mataró, Obispado de Barcelona, y en dicho nombre Notario público de dicha ciudad por authoridad ordinaria.

Certifico que en la tarde del dia doze del actual Mus Dori, Francisco Perpunter y Daviu, y Gaspar Morera, Arnau y Cuyàs, labradores del término de esta ciudad, en nombre proprio y de apoderados que dijeron ser de los demás labradores del mismo término, constituhidos ante mí, y en presencia del Reverendo Joseph Camín, Presbítero, del Señor Don Miguel Benito Marco y Espejo, Ministro Principal de Marina de esta ciudad y su provincia, y de distintos marineros matriculados, dijeron y expressaron que, toda vez que el Cavallero Corregidor de la misma ciudad les havía mandado, en pena de sinquenta libras y treinta días de cárcel, no concurrieran en processión, ni acto público de la Iglesia, en forma de Gremio, que el Cura Párroco Doctor Don Bernardo Vilaseca les tenía persuadido que no concurrieran, se apartaban y retiraban a sus casas, y que el San Isidro se quedara en la Iglesia, en cuyas casas se mantendrían con mucha quietud, sin gastar dinero alguno, ni meterse en questiones, ni empeños, pero si con el tiempo querían formar Gremio, acudiendo a Su Magestad lo lograrían, con la preferencia previene el Real Despacho del Supremo Consejo de Castilla.

Y para que conste de pedimento de los Administradores del Gremio de Marineros de esta ciudad, doy el presente en Mataró, a treze de abril de mil setecientos setenta y tres.

DENÚNCIA DELS POCS ALIMENTS QUE JOAN BAPTISTA CARALT SUBMINISTRA DIÀRIAMENT A LA SEVA FAMÍLIA

Manual del vicari Agustí Ferran
2 d'agost de 1773
Folis 5v i 6
Arxiu del Rector
MASMM

En la ciutat de Mataró, Bisbat de Barcelona, a los dos dias de agost de mil set cents setanta y tres. Comparagué perssonalment devant de mí, Agustí Ferran, Prebere y Vicari de la parroquial Iglésia de Santa Maria de la ciutat de Mataró, Bisbat de Barcelona, y en dit nom per authoritat ordinària Notari públic de la mateixa ciutat, Eulària Llibre, donzella, filla de Francesch Llibre, passamaner de la vila de Granollers, de edat que digué ser de vint y dos anys, servint actualment de criada en casa Joan Baptista Caralt, botiguer de dita ciutat, mediant jurament, que extrajudicialment ha prestat a Déu Nostre Senyor y sos quatre Sants Evangelis, en nom poder, a instància y requisició de Maria Josepha Caralt y Smandia, muller de Joan Baptista Caralt, botiguer, y en presència dels testimonis baix escrits ha declarat lo seguent:

Primerament, que són tant curts los aliments que dit Joan Baptista Caralt subministra diàriament a sa família que, no obstant de ser marit, muller, tres fillas y criada, no.ls dóna sinó un pa de sou per quiscun de sa muller, fillas y criada, y dos terssas de multó per ell y ditas sa muller, fillas y criada, negant.los lo aliment del vi, posant entre olla y platillos cosa de deu onssas de arròs, poch més o menos, tres diners entre sebas y carabassó, y un diner de anssiam regularment, y que supleixen lo demés sos germans, Reverent Joseph Smandia, Prebere, y Theresa Serra. Y que de dits quotidians aliments que presta lo referit Joan Caralt a ell y sa família, regularment pren la su porció, que ly correspon, divididas estas en iguals parts, a exepció de alguna vegada que pren més del que ly toca, y quexant.se ellas, sò és, sa muller y fillas, los respon dit Joan Caralt, y los prevé que en semblants casos, sò és, quant ell prenga més de la igual part que ly correspon, que lo avisian, perquè com ell és curt de vista (lo que afirma ésser aixís la declarant) no repara que quedian los demés perjudicats de sa corresponent porció.

Que en lo temps que la declarant ha estat en dita casa ningú ha estat malalt, sinó la mensionada Maria Josepha Caralt, que tingué una costipació de vuit dias, y no té present que esta demanàs metge, sinó lo apotecari Camín, y que est, luego, comparagué en la casa per son alivio ministrant.ly totas las medicinas necessàrias, y son marit, sens repugnància alguna las satisfen, en tant que la mateixa declarant donà los diners.

Que muller y fillas se han de vestir del treball de sas mans y sols dit Joan Caralt las manté de calssat, y esto ho sab per relació de ellas mateixas.

Que alguns dias, y no molts, vegent dit Joan Caralt que tenen sas contiendas las fillas, y que ab lo molt que alssan la veu causan nota en los vehins, volent las ell corregir proferint algunas paraulas de dimonis e iras de Déu, y a esto acostuman respondrer que las deixia estar, que ellas ja se compondrian.

Que no ohit la declarant dir a son amo que increpàs a son fill de solicitador, y que no recelà desgràcia alguna que puga succeir dins la casa, en la família, ni regoneix inssuportable lo tracte de portas en dintre, ni que sia infame, y que lo no permetrer que persona alguna entre en sa casa, judica la declarant, que no és per altre motiu que lo temor que té de que no se l.inportian res de sa casa, per conèixer.lo molt retingut, y que per est motiu té la porta principal tancada, y sols oberta la de la botiga, ahont ell de contínuo se està.

Y preguntada la declarant si era parenta de dita Maria Josepha Caralt, o si tenia algun odi o mala voluntat ab son marit Joan Caralt, respongué que no. Que és quan sab, y pot dir la veritat per lo jurament que té prestat.

Lo que fou fet en dita ciutat de Mataró en lo dia, mes y any ja expressats, essent presents per testimonis lo Reverent Mariano Peramàs, e Ignasi Reniu y Padró, Preberes, y altres dels vicaris de la mencionada Iglésia parroquial de Mataró, per assò especialment cridats.

Transcripció i notes: M. S. i P.

— DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA —

Ballada de sardanes a la plaça de Cuba, davant de la Societat Cooperativa La Unió, en l'edifici de la qual figura una gran bandera catalana (1905?). MASMM Arxiu d'imatges (000001)

L'estació nova (juliol 1906). MASMM Arxiu d'imatges (000002)

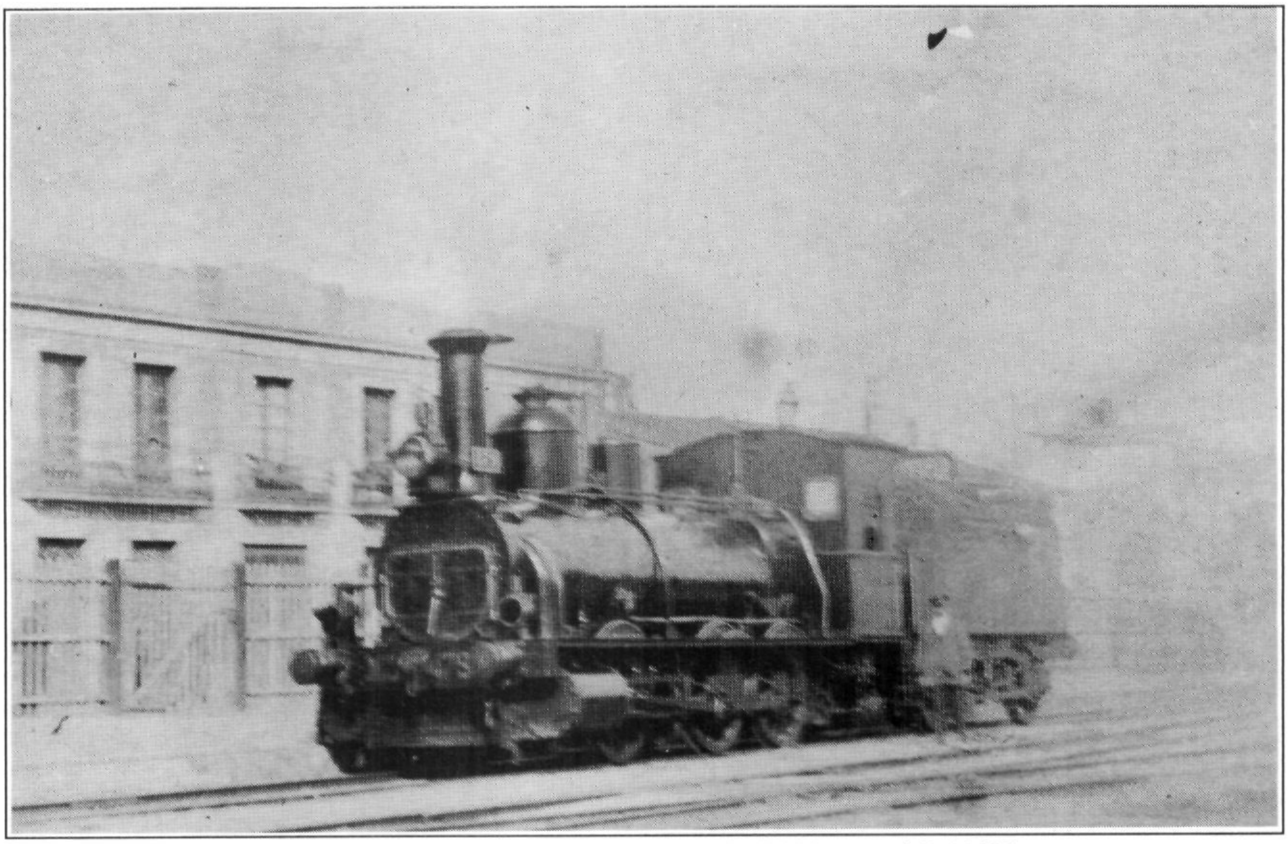

Màquina de tren passant davant del carrer de Sant Onofre, avui avinguda del Maresme (juliol 1906).
MASMM Arxiu d'imatges (000003)

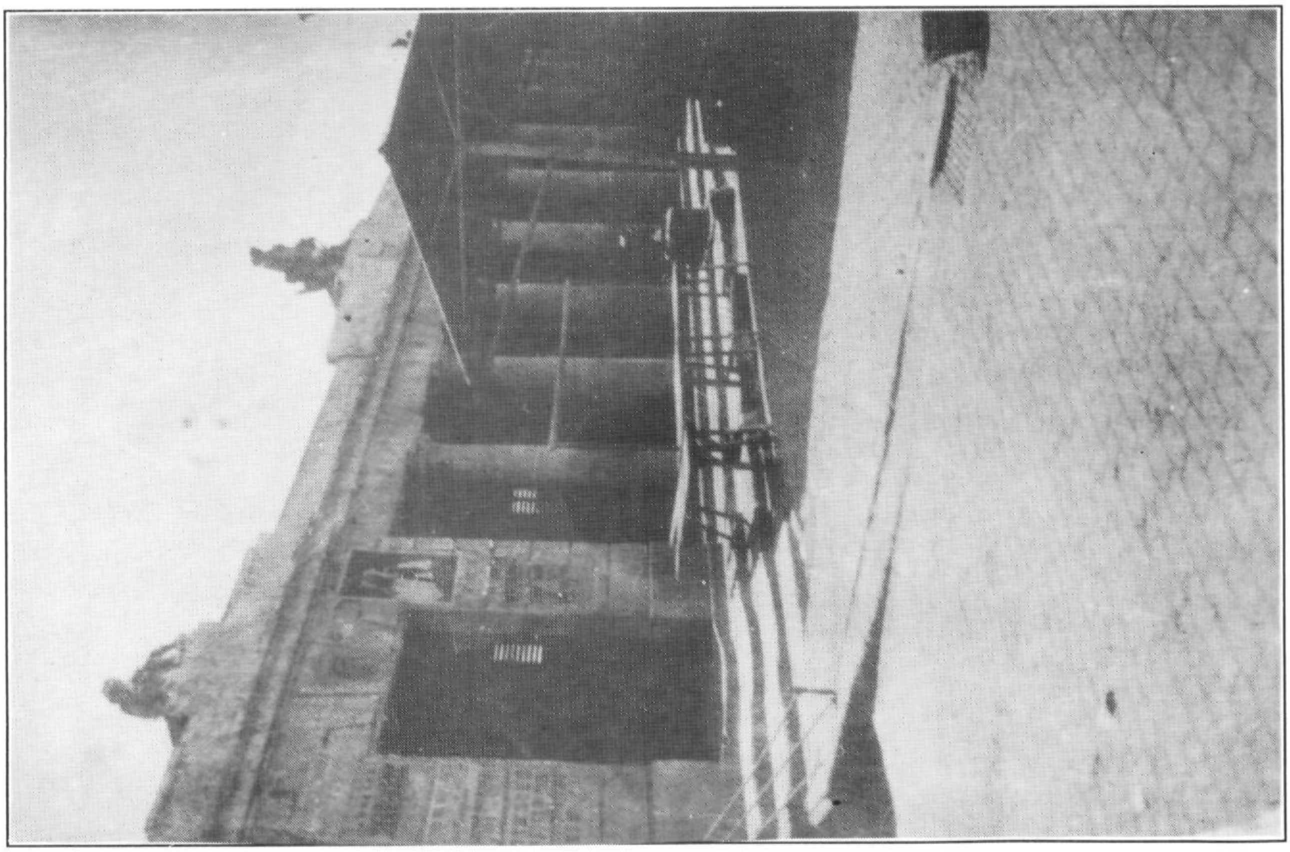

La Peixeteria, amb parades a la plaça (1920?).
Fotografia donatiu del Sr. Joan Esquerra i Tuñí.
MASMM Arxiu d'imatges (000004)

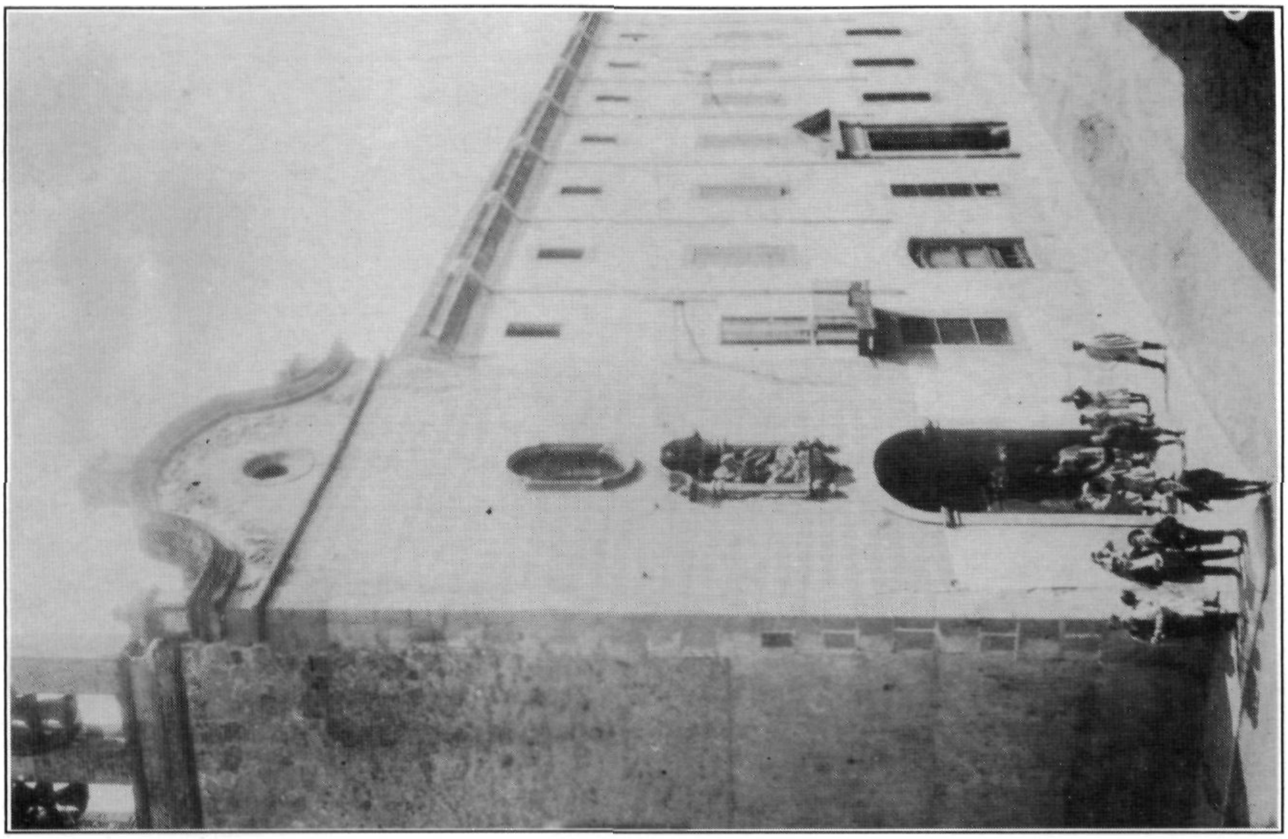

L'Hospital (1920?). MASMM Arxiu d'imatges (000005)

Santa Maria i cases de l'entorn (1920?).
Fotografia donatiu del Sr. Santiago Vallmajor. MASMM Arxiu d'imatges (000006)

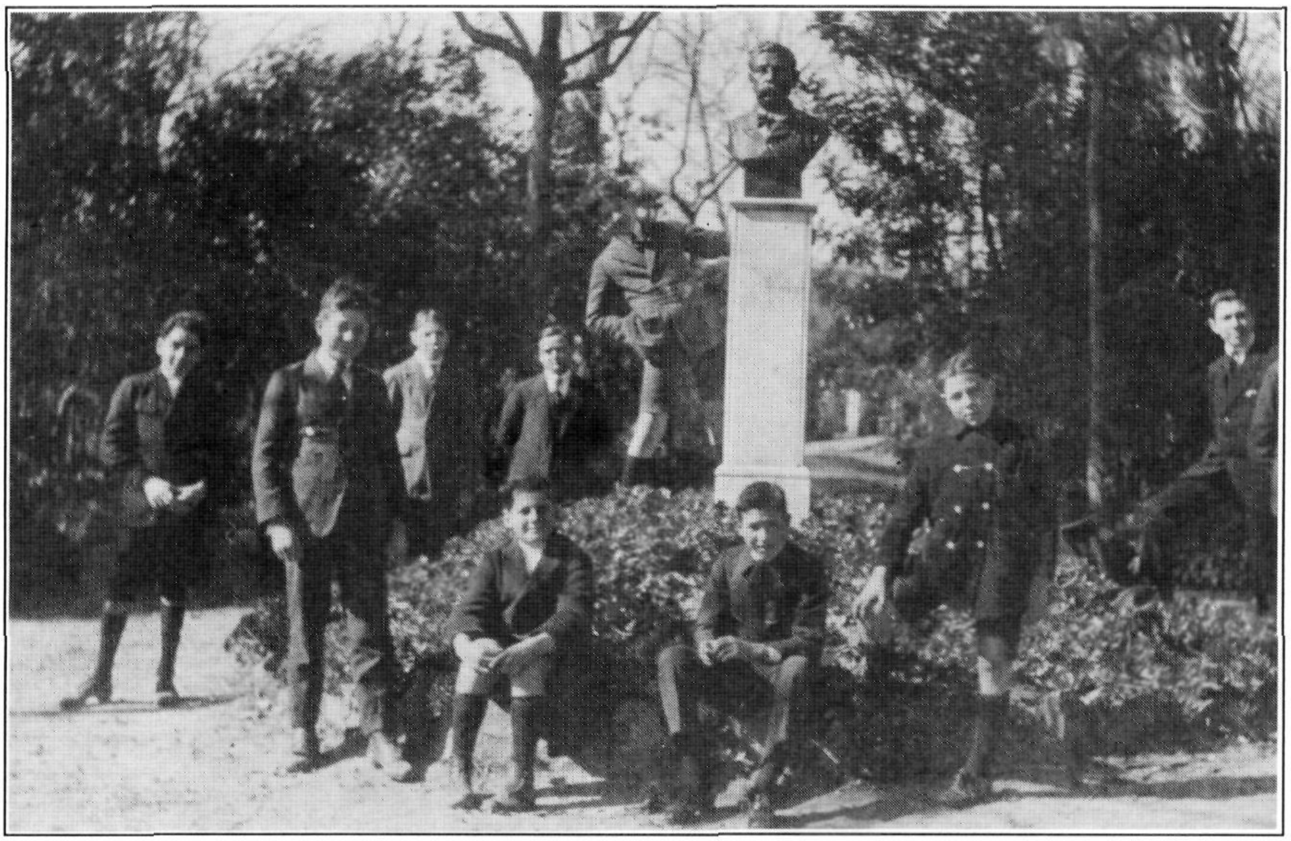

Grup al parc de Mataró, davant del monument a Josep Alselm Clavé (1920?). MASMM Arxiu d'imatges (000007)

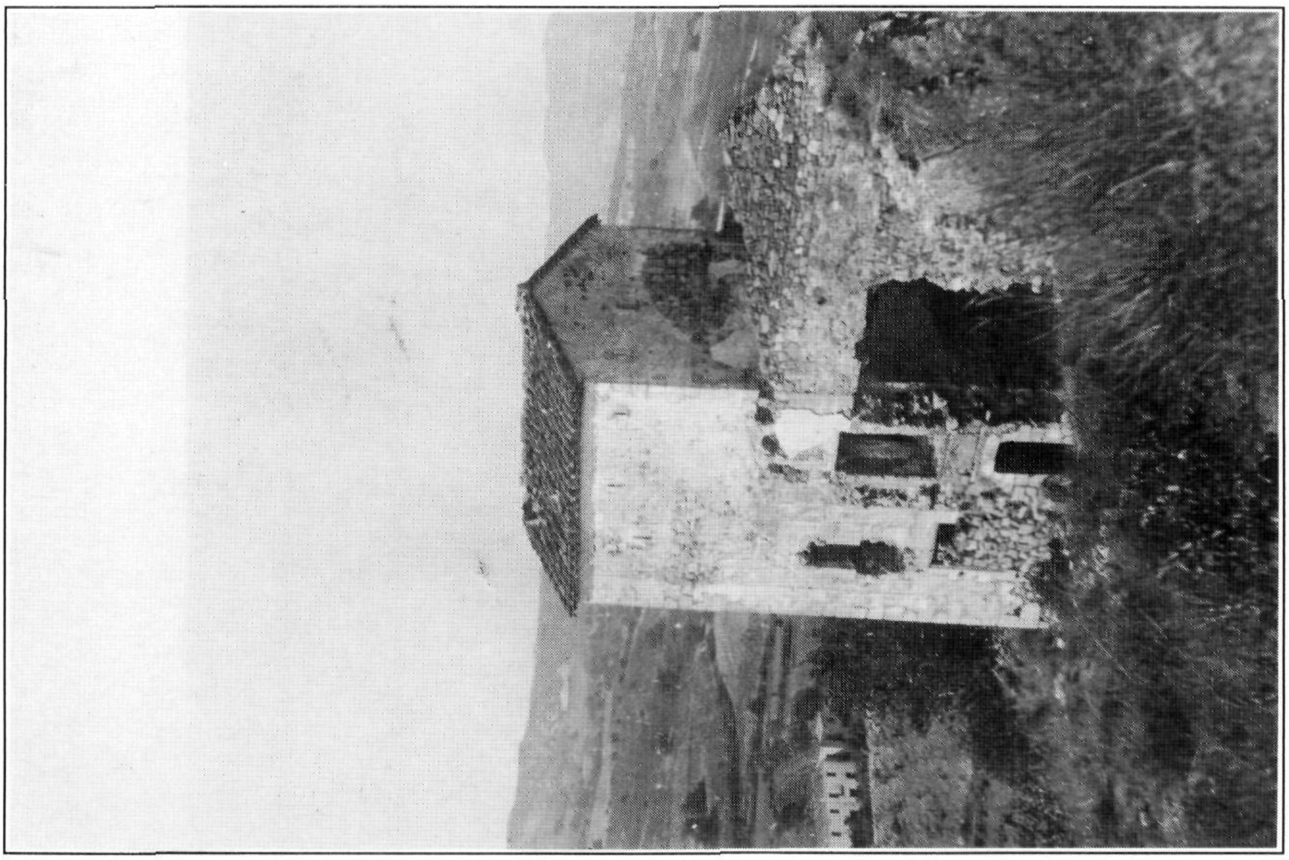

Masia d'en Nofre Arnau. Al fons, la masia del Castell (1920?).
Fotografia donatiu del Sr. Miquel Esquerra i Tuñí. MASMM Arxiu d'imatges (000008)

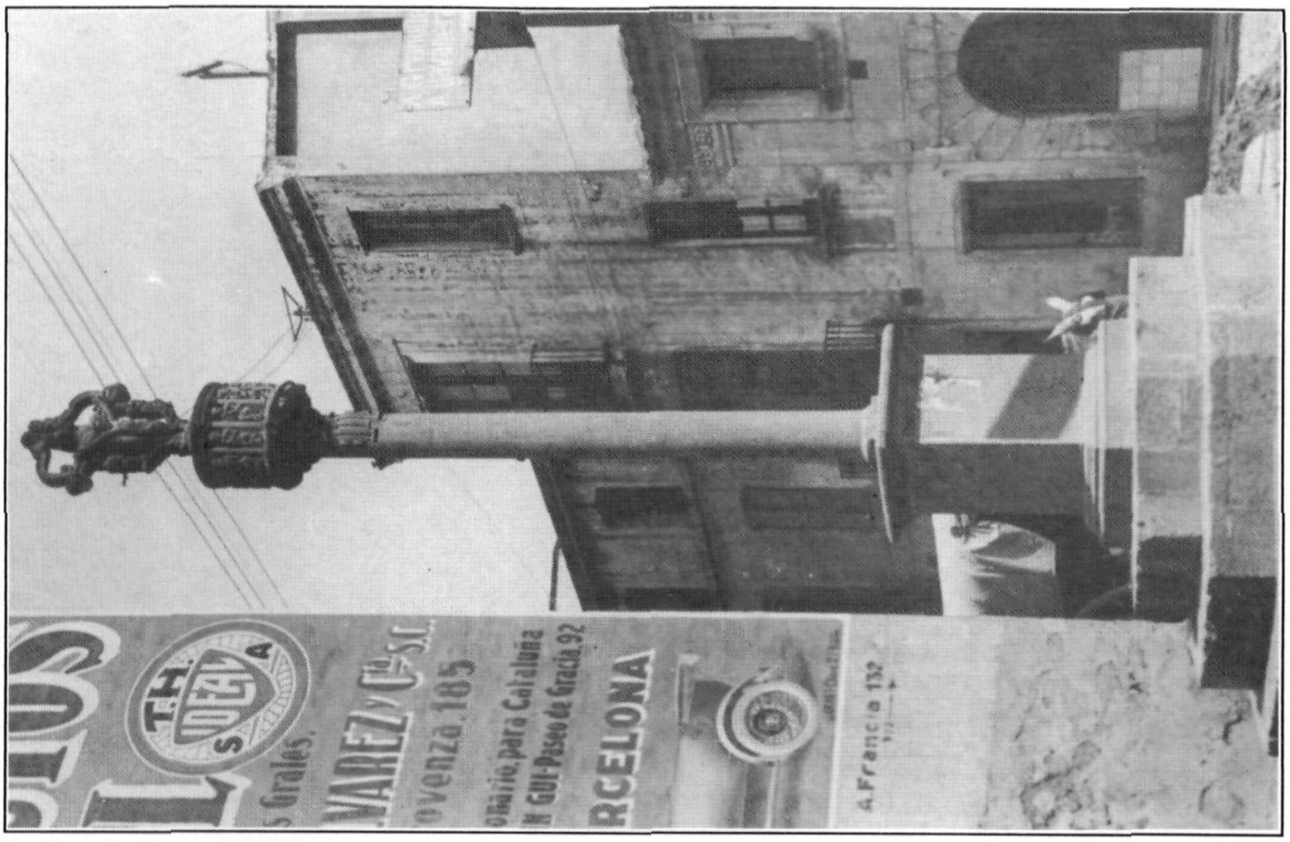

La Creu de Terme (1905?).
Fotografia donatiu del Sr. Lluís Gallifa i Planas. MASMM Arxiu d'imatges (000009)

La Casa de la Ciutat i la Riera (1905?).
Fotografia donatiu del Sr. Jaume Brullet i Tenas. MASMM Arxiu d'imatges (000010)

La Creu de Terme, el Camí Ral i la Rambla (1905?).
Fotografia donatiu del Sr. Jaume Brullet i Tenas. MASMM Arxiu d'imatges (000011)

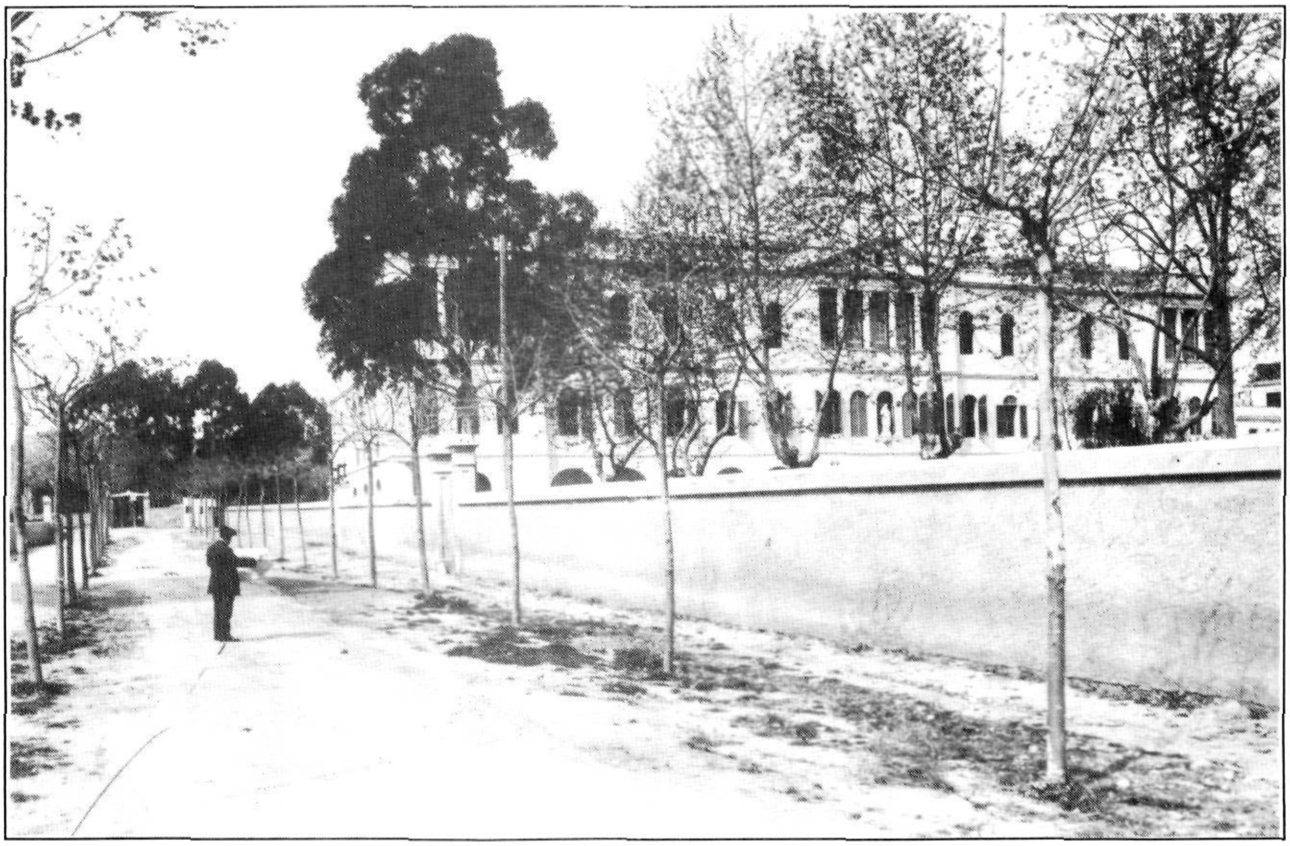

El col·legi de Valldemia i la Riera. Al fons, el parc (1905?).
Fotografia donatiu del Sr. Jaume Brullet i Tenas. MASMM Arxiu d'imatges (000012)

Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró

amb la col.laboració del
Servei d'Arxius del Departament de Cultura
de la Generalitat de Catalunya